

Utgiven av föreningen Bibliotek i Samhälle (BiS), grundad 1969

**Fem skäl för biblioteksfolk att se upp med
GATS! BiS skriver till Kommerskollegium.
Biblioteken försvann på mässan.
Rösta på biblioteket! "Jag ville ha makt"
EUmärkta bibliotek?**

- 3 Ledare: Om sanningen skall fram. Biblioteket i lokalsamhället
- 4 Notisuppslaget. Ingrid Atlestam kommenterar händelser i biblioteksvärlden
- 6 Fem skäl för en biblioteksarbetare att se upp med GATS. Lars-Olof Karlsson, Attac ger råd.
- 7 WTO, GATS och de offentliga biblioteken. Kjell Nilssons inlägg på BiS-seminariet på Bok- och Biblioteksmässan.
- 9 Remissvar från BiS på Kommerskollegiums remisshandling 2002-10-25 om nya tjänsteliberaliseringar
- 11 "Det har aldrig varit aktuellt att ta över Hammarkullens bibliotek". Anders Persson och Joel Sommerfeldt svarar Ingrid Atlestam.
- Som katten kring het gröt. Replik från Ingrid Atlestam
- 12 Bokmässan som krympte biblioteken. Greta Renborg rapporterar från Bok- och Biblioteksmässan 2002.
- 14 Därför ville jag ha mera makt. Anna Lena Höglund skriver om sitt biblioteksliv i serien Bibliotekarie i samhället.
- 18 Marginal. Mats Myrstener hoppas en ny tidskrift skall fortsätta komma ut.
- 19 Ska vi gå till bibblan? Då som nu. Lena Lundgren skriver om Stockholms stadsbiblioteks barnverksamhet utifrån Harriette Söderbloms bok.
- 22 bis gratulerar Barbro Bolonassos och Malin Ögland!

- 23 Simone de Beauvoir, Sartre och friheten. Mats Myrstener.
- 26 Rösternas torg. Ingrid Atlestam pläderar bl a för biblioteket som vallokal.
- 28 Bland gnetar och rödhättor. Mats Myrstener har läst nr 10 i serien Svenska pressens historia.
- 29 4 frågor till Christer Hermansson från Mats Myrstener.
- 30 Biblioteket som märkesvara. Siv Wold-Karlsen tycker illa om ett förslag att skapa en Europa logo för bibliotek
- 32 Baksidesbild Ulf Larson

Bilagan denna gång: Catharina Engström rekommenderar afrikansk skönlitteratur: Afrikanska författare söder om Sahara

bis

Utges av föreningen Bibliotek i Samhälle
Tidningen utkommer med fyra nummer
per år, indexerar i Artikel-sök
Redaktör och ansvarig utgivare: Lennart

Wettmark

Styrelse/redaktionsgrupp:

Ordinarie: Mats Myrstener, Christian Forsell, Eva Svegborn,
Lennart Wettmark, Lena Lundgren, Karin Fagerberg.

Suppleanter: Ingrid Atlestam, Barbro Bolonassos, Anneli

Reinhammar, Berith Backlund, Erik Edvardsson

BiS' hemsida: <http://www.foreningenbis.org>

ISSN 0345-1135

Prenumerationer, medlemskap och ekonomi:

Karin Fagerberg, Lyckebyvägen 24
121 52 Johanneshov,
08-659 52 89

e-post: karin.fagerberg@chello.se

Prenumerationer 150:-

Institutioner 210:-

(utanför Sverige: 220:-)

Medlemskap (inkl.pren.) 190:-

Studera (inkl.pren.) 100:-

Lösnummer 30:-

Postgiro 33 53 16-6 Bibliotek i Samhälle

Medverka i bis!?

Redaktionellt material

skickas till: Lennart

Wettmark, Rosenbads-

gatan 9, 652 26 KARL-

STAD tel. 054-10 18 13

sve.we@xpress.se

Om sanningen skall fram:

Biblioteket i lokalsamhället

Häromdagen kontaktade en representant från den lokala Attac-gruppen mig. Man hade i gruppen hört att vår förening skrivit en remiss om GATS och biblioteken. Bibliotek var ett av de tre områden man inom hennes lokalgrupp nu valt att engagera sig i. Jag tipsade om vår nya hemsida, där allt finns, inklusive ett temanummer av Information for Social Change som kan nås därifrån.

Ungefär samtidigt fick jag ett tacksamt mejl från en kulturchef efter att jag på Biblist informerat om BiS nya hemsida. Hon hade där läst och nu börjat inse vad GATS handlade om. Hon skulle informera sina politiker.

Vad handlar det om? Samhällsinformation i en aktuell fråga förstås. Fiona Hunt ger i en intervju (i bis 3/01 - finns på hemsidan) avslutningsvis en rad råd till biblioteksarbetare om att informera allmänheten på olika sätt om GATS. Hon nämner inte specifikt Internet som informationsmedium. Karin Fagerberg, som numera ansvarar för BiS hemsida, har med sin GATS-sida gjort något som borde vara ett demokratiskt föredöme och plikt för alla folkbibliotek: nämligen att aktivt sammanställa information i en aktuell fråga och göra den tillgänglig för alla (med tillgång till Internet).

Det finns många anledningar att titta på GATS-delen av vår hemsida. Primärt för att skaffa sig information om GATS och biblioteken förstås, men också för att fundera på om inte just din kommun också har aktuella frågor som biblioteket på ett allsidigt sätt skulle kunna sammanställa information kring och sen aktivt sprida kännedom om.. I allmänhetens ögon har en sådan sammanställning säkert en högre trovärdighet än om den kommer från kommunens informationsavdelning.

Det starkaste argumentet för att vi även i framtiden behöver ett folkbibliotek är att visa att det betyder något speciellt; t ex att de som arbetar där är besjälade av att utveckla bibliotekets demokratiserande potential!

Som alltid är bis fyllt med sådana skribenter. Har du synpunkter på det lästa? Skriv i bis! **Nästa nummer har manusstopp 1 februari.**

LW

BiS årsmöte - med sedvanligt separat ännu inte fastställt seminarium - äger rum i Stockholm 15-16 mars 2003. Kallelse till medlemmarna kommer såsmåningom.

Vad är BiS?

BiS är en socialistisk förening för biblioteksanställda och andra med intresse för biblioteksfrågor. Enligt BiS är det bibliotekets uppgift att bevara och vidareutveckla demokratin genom att

- stödja yttrandefriheten och garantera tillgången till information som grund för opinionsbildning och samhällskritik.
- utgöra en offentligt finansierad och demokratiskt styrd institution som utvecklas i dialog med brukare och närsamhälle.
- arbeta uppsökande, läsfrämjande och vägledande i första hand för dem som riskerar att hamna på fel sida om den växande informationsklyftan
- aktivt erbjuda information och litteratur som utgör komplement och alternativ till det kommersiellt gångbara.

Som medlem i BiS får du kontakt med likasinnade. Du får tidskriften bis och kan delta i föreningens olika möten. Du kan engagera dig i föreningens arbete och därigenom i bibliotekspolitik, nu när det är viktigare än någonsin att hävda och stärka bibliotekens intressen i ett samhälle som alltmer förkastar kollektiva lösningar. Nu när kunskap, makt, pengar blivit en ond cirkel!

Redaktör: Ingrid Atlestam

ingrid@tripnet.se

Bibliotekets stora svarta

Boken Biblioteksadministration av Sigurd Möhlenbrock utkom 1970 och fick då något tykna recensioner i både dåvarande Bibliotek 70 och bis. Var det männe därför det dröjt ända till år 2002 innan något liknande skrivits? Är det en tillfällighet att även **Udfodringer og forandringer** av Carl Gustav Johansen och Nils Ole Pors liksom Möhlenbrocks bok har omslag mest i svart?

Må vara hur som helst med likheter och skillnader, men denna nya bok är ett måste för den som tänker, planerar, administrerar biblioteksverklighet och framtid, liksom för den som är mitt upp i den till vardags. Allt tycks finnas med och Pors är notisredaktörens absoluta favorit bland biblioteksforskare och debattörer.

Onödigt vetande

"Motivet för att människor att söka information, enligt forskare, är att de upplever ett behov av att veta något" Utifrån denna häpnadsväckande grundtanke har Louise Limberg, Frances Hultgren och Bo Jarneving skrivit Informationssökning och lärande – en forskningsöversikt (Skolverket 2002). Slutsatserna är minst lika remarkabla, som tex. att det är lättare att hitta på webben om man kan tekniken och vet lite om ämnet innan. Mest fungerar boken som en tradig uppräknig av forskningsrapporter som visar vad vi som jobbar med ungdomar och informationssökning redan vet, men visst ett och annat korn går att vaska fram. Dessutom kan det kanske förhindra mer forskning som visar vad andra redan vet och dokumenterat.

Biblioteket, den fjärde statsmakten.

Att pressen, massmedia, inte längre lever upp till rollen som den fjärde statsmakten är mer och mer uppenbart, allteftersom de kommersiella intressen blivit helt utslagsgivande och mediakoncentrationen allt större. Det offentliga samtalet, den kritiska debatten, den undersökande journalistiken hänvisas till mindre och mindre arenor.

Här skulle biblioteket kunna få en för demokratin avgörande betydelse och överta rollen som den fjärde statsmakten enligt Mikael Böök. Läs vidare om dessa spännande tankar: www.kaapeli.fi/book/adlucem.htm.

Bibliotek för USA

USA ska reparera sitt skamfilade internationella rykte genom ett nytt departement vars uppgift är att skapa en positiv USA-bild genom att satsa på radio, tv och bibliotek i mellanöstern och andra kritiska ställen. USIS, United States Information Service stod det stämplat i böckerna som Göteborgs Stadsbibliotek lät Onkel Sam placera i stadens bibliotek på 60- och 70-talet, liksom i de flesta böcker som fanns i det nya universitetsbiblioteket på Mauritius i början av 70-talet. Intet nytt under solen alltså.

Biblioteket och demokratin

Enligt Kommunaktuellt nr 23 i augusti har Örebro skrotat stadsdelsnämnderna och "nu förpassas demokratin till biblioteket" enligt artikelförfattaren. Frågan är om denna formulering avslöjar reporterns eller örebropolitikernas syn på demokrati eller bibliotek. Hoppas även lite resurser för detta överväldigande uppdrag förpassas till stadens bibliotek. Eller är sanningen den att det aldrig var så mycket bevänt med demokratin i stadsdelsnämndsorganisationen så med bara en bråkdel av vad de kostade skulle biblioteken kunna åstadkomma underverk.

Enligt en notis i Göteborgs posten sista augusti har upplevelseindustrin på initiativ av KK-stiftelsen bildat en intresseförening. De tretton branscher som ingår är: arkitektur, data och tv-spel, design, film författarskap och publicering, konst, media, mode, musik, PR/kommunikation/reklam, scenkonst, turism och utbildning! Man kanske ska vara glad att biblioteken som vanligt blev bortglömda? Låt biblioteken bli kulturen och bildningens sista icke industrialiserade frizon!

Bibliotek i litteraturen

För den som vill få andra vinklingar på biblioteksverkligheten finns mycket att hämta på www.norbottenslansbibliotek.nu/skonlitt.htm. Där ligger sextiofyra sidor skönlitterära citat om bibliotek och bibliotekarier. Läs och njut eller deppa, bilden av biblioteket på gott och ont. Med så många skrivande personer som det finns i biblioteksvärlden så är det väl underligt att ingen ännu skrivit den bok vi alla skulle vilja läsa, den litterära inifrånskildring som blottlägger bibliotekets mångfaldiga själ, den bok som vi ständigt med andakt och hängivenhet skulle recitera, vid alla möjliga och omöjliga tillfällen. Nu blir vi så glada för det minsta och försöker intala oss att all uppmärksamhet är av godo.

Apropå

förförtra numrets dilemmafråga om bibliotek, integritet och samarbete med polis och säkerhetstjänst.

”(Vi hade redan) börjat att systematiskt kontrollera och katalogisera rastillhörigheten hos personer inom tyskt kulturliv. Vad kunde vara självklarare än att bibliotekarier utnyttjade sina färdigheter och kunskaper? Bibliotekarier arbetade tillsammans med representanter för nazisterna (....) Tack vare detta var redan 1933 hälften av det användbara förberedande arbetet gjort för att kunna rensa ut judiska författare, redaktörer och professorer”.

Detta är ett citat ur en fackföreningstidskrift för bibliotekarier 1938, återgivet i ”....om detta må ni berätta, en bok om förintelsen..” utgiven av Regeringskansliet inom arbetet med Levande historia.

Det är inte alltid bra att vara en duktig bibliotekarie, måste inte yrkesetiken vara överordnad lagen, men vem är beredd att ”betala det priset”?

Tyckte du att notiserna i förra bisnumret verka bekanta så tyder det på gott minne. Det var tyvärr, pga ett tekniskt missöde eller kanske mänskliga faktorn, han som glömde mössan i reaktorn, repris på en tidigare publicerad sida. Kände du inte igen dessa små, små ord av information så behövde du väl läsa dem på nytt. Följande notiser är garanterat tidigare icke offentliggjorda. Läs noga så att vi inte behöver ta dem en gång till.

Till årets säsong i den nyvalda riksdagen motionerar vänsterpartiet (v205) om att riksdagen ska ge regeringen i uppdrag att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att granska bibliotekspolitiken och ta fram ett idéprogram för bibliotekens utveckling. Enligt motionen var samtliga riksdagspartiers representanter överens om detta vid Halmstads-konferensen i våras. Motionen andas viss otålighet vad gäller den länge aviserade skärpta bibliotekslagen, men en förutsättning för den är givetvis att det finns en nationell bibliotekspolitik. Vad väntar vi på?

Även motionen (v 306) med rubriken Boken och den språkliga mångfalden är det bara att heja på och konstatera att vi hört det förut, allt det där om engelskans dominans, stöd till utgivning och översättning vad gäller ”invandarspråk”, men när händer det något? Samma sak gäller motionen om skolbibliotek (v264). Barnkulturens ställning (v206) liksom Kulturtidskrifternas situation (v202) kan äxå påräkna stöd från bis, vad det nu kan nytta till, liksom många fler av motionerna alltifrån åtgärder mot världssvälten till mer plats för graffiti.

Fem skäl för en biblioteksarbetare att se upp med GATS

Lars-Olof Karlsson Attac Göteborg

* Bibliotek är "listade" i de nya förhandlingarna

Kommerskollegium har ställt samman de krav andra länder ställer på Sverige inför de förhandlingar som ska börja till våren. I den listan finns biblioteksverksamhet med. Vilken typ av bibliotek eller vad kraven mer specifikt innehåller, framgår inte. Men det här är de små stegens revolution – är folkbiblioteken ordentligt skyddade nu börjar man i en annan ända.

* Företagens ambitioner

I broschyrer och en rad olika uttalanden står det klart att det internationella näringslivet har stora ambitioner vad gäller offentlig sektor. Det är inom tjänstesektorn som de ekonomiska expansionsmöjligheterna ligger. Tidigare offentlig service är här jungfrulig mark. Enbart utbildningssektorn beräknas vara värt 2 trillioner USD per år¹. GATS i sig kan inte få länder att öppna offentliga monopol. Men bara vetskapen om processen inom GATS utgör en stark påtryckning på länder att rätta in sig i mer marknadsliberal riktning också när det gäller områden som de idag inte har med på GATS så kallade bindningslista. Och när väl en sektor öppnats för privata alternativ på hemmaplan ligger fältet fritt att via GATS öppna dörren också för internationell konkurrens. Väl omfamnad av marknadskrafterna kommer sedan verksamheten att strömlinjeformas efter företagets behov och enskilda medborgares möjligheter till inflytande inskränkas till konsumentens makt att välja alternativ, utifrån ekonomiska resurser förstås.

* Avtalet är otydligt.

När Leif Pagrotsky bemöter kritiken mot GATS är hans viktigaste argument att offentlig service är undantagen i avtalet. Som både Fiona Hunt och Lasse Karlsson påpekat tidigare här i bis är detta undantag långt ifrån kristallklart. Till syvende og sist kommer det vara upp till WTOs tvistlösningsmekanism att tolka hur mycket av offentlig service som omfattas av undantagsklausulerna, och på vilka villkor.

* Bibliotek kan drabbas indirekt

Biblioteksverksamhet är inte högst på agendan för något land i GATS-förhandlingarna. Men mer långtgående regler kring exempelvis vad kommuner och landsting kan och inte kan subventionera skulle indirekt också kunna drabba bibliotek. Ska anslag delas lika mellan exempelvis små föräldrakooperativa dagis och barnomsorg i multinationella företags regi, blir det rimligtvis också mindre över av den offentliga kakan till andra verksamheter, som bibliotek.

* Förhandlingarna förs bakom stängda dörrar

Trots att GATS griper in i verksamheter som ligger utanför vanlig handel hanteras det internationellt som vore det ett avtal om tullar på kaffe eller kvalitetskrav på lamphållare. Och definierat som handelsavtal kan politiker åberopa den sekretess som vanligtvis följer med förhandlingar kring handel för att utestänga en bredare demokratisk debatt kring hur vi vill ha utbildning, vård, omsorg, m. fl. allmänna nyttigheter organiserade. I praktiken blir det så att tjänstemän på näringsdepartement formulerar förhandlingsunderlag i nära samarbete med industrin och utan att behöva ta hänsyn till en bredare opinion.

¹ Alex Nunn och Jess Worth i artikel för World Development Movement, 2001

WTO, GATS, och de offentliga biblioteken

Inlägg vid bis-seminarium i samband med Bok & Bibliotek 2002
Kjell Nilsson, KB/BIBSAM

Vad är WTO?

WTO, eller World Trade Organization (<http://www.wto.org/>), bildades 1995 i samband med avvecklingen av det s.k. GATT-avtalet (General Agreement on Tariffs and Trade).

WTO är idag den enda organisation som sluter globala handelsavtal. Det angivna syftet är att genomklara och entydiga regler underlätta internationell handel, men avtalen innefattar också regler om konkurrens, upphovsrätt, miljö m.m.

GATS-avtalet – hur ser det ut?

GATS (General Agreement on Trade in Services; http://docsonline.wto.org/gen_browseDetail.asp?preprog=3) är ett av de avtal som slutits under WTO:s paraply. Målet är att "liberalisera", eller konkurrensutsätta, handeln med tjänster. Eftersom tjänstesektorn i utvecklade ekonomier vanligtvis står för merparten av BNP uppfattas GATS-avtalet av dessa länder allmänt som det viktigaste av WTO:s avtal.

Avtalet kan delas in i två delar, ett inledande ramavtal med allmänna regler för hur liberaliseringen ska genomföras, samt listor över vilka verksamheter de enskilda medlemsländerna gått med på att föra in i avtalet och alltså konkurrensutsätta. Listorna är i sin tur indelade i s.k. sektorer, t.ex. 10C: "libraries,

archives, museums, and other cultural services" och 5: "Educational services".

I princip är det så att varje land anmäler vilka sektorer det vill ha med i avtalet.

Det enda verksamhetsområde som inte omfattas av GATS är det som med en omdiskuterad formulering kallas "exercise of governmental authority" (samt "flygrättigheter").

Olika tolkningar

Det finns många oklarheter kring tolkningen av GATS-avtalet och dess konsekvenser. Olika s.k. experter har ofta diametralt motsatta uppfattningar.

Det gäller t.ex. frågan om vilka verksamheter som ska anses undantagna från avtalet.

Min översättning av "exercise of governmental authority" är myndighetsutövning, som ju är ett oerhört smalt verksamhetsområde (Riksskatteverket, Riksför-säkringsverket och litet till). Andra gör en mycket vidare tolkning. Förklaringen i avtalet om att det skulle röra sig om alla tjänster som varken tillhandahålls kommersiellt eller i konkurrens med andra serviceleverantörer är dock uppenbarligen fullständigt ogenomtänkt. Exempelvis kan ju en och samma tjänst tillhandahållas utan någon som helst konkurrens ena dagen och i hård konkurrens nästa, så fort någon beslutar att den vill göra samma sak.

En annan fråga är hur man tolkar GATS' allmänna målsättning "progressively higher levels of liberalization of trade in services"?

Är det privatisering eller entreprenad man talar om? Bibliotekspeng eller

upphandling? Det är svårt att ge något bestämt svar, men man får anta att båda alternativen är tänkbara, och i så fall blir ju konsekvenserna olika beroende på vilket man väljer.

En av förutsättningarna för GATS är att de enskilda länderna själva ska kunna välja vilka sektorer man vill konkurrensutsätta.

Avtalsförhandlingar är emellertid alltid en fråga om givande och tagande, och det finns förvisso mäktigare länder än Sverige som deltar i GATS-förhandlingarna. Sverige är mycket angeläget att öppna nya marknader utomlands för sina tjänsteföretag, och då får man kanske också gå med på att öppna den egna marknaden även på områden som man helst skulle vilja hålla utanför?

Sedan måste man komma ihåg att det finns fler sektorer av intresse för biblioteken än "... cultural services" som ju är det avsnitt som uttryckligen innefattar bibliotek. Jag har redan nämnt "Educational services" som naturligtvis inrymmer högskolans bibliotek. Och vad sägs t.ex. om "Online data base storage and retrieval", som är en av de många underavdelningarna inom sektorn "Telecommunications services"? Om nu ett bibliotek vill tillhandahålla även elektroniska tjänster, vilket man ju gärna vill nuförtiden, kanske det finns anledning att dra öronen åt sig?

Slutligen frågar sig många vilken roll EU-kommissionen spelar i GATS-förhandlingarna i förhållande till de enskilda EU-medlemsländerna. Är det rentav så att de enskilda ländernas önskemål kommer att underordnas

EU:s? Enligt uppgift i Times Higher Education Supplement den 12 juli i år är kommissionen redan involverad i förhandlingarna kring den högre utbildningen.

Rör det oss?

Vad finns det då för anledning att befara att de offentliga, svenska biblioteken kan komma att föras in i GATS-avtalet?

Om vi ser på *folkbiblioteken* är det väl många som frågar sig om inte "Äre-experimentet" var dödsstöten mot alla privata initiativ i vårt land. Och det är väl ändå oerhört svårt att tjäna pengar på folkbibliotek? Speciellt som man enligt bibliotekslagen inte får ta betalt för boklån. Och så har vi ju en regering som är helt emot!

det finns andra områden, t.ex. *online-tjänster*, som i högsta grad berör de offentliga biblioteken, och som mycket väl kan komma att tillhöra Sveriges s.k. åtaganden. Frågan är om inte just den verksamheten redan gör det, eftersom Sverige redan fört in

"Telecommunications services" i avtalet. Och på BIBSAM har vi redan hört kritiska synpunkter från "marknaden" mot att offentliga bibliotek bygger upp portaltjänster med offentliga medel och sedan tillhandahåller dem gratis.

Lugnande ministerord

De närmast berörda, svenska ministerrarna anser dock att bibliotekarierna kan vara helt lugna.

delar av vår tjänstesektor utan GATS' försorg (teletjänster, energiförsörjning, bankväsende, skola etc.), antingen till följd av nationella, eller rentav kommunala, initiativ eller i enlighet med EU:s föreskrifter.

Det här är en komplicerad fråga med oerhört många infallsvinklar som det egentligen inte finns utrymme att penetrera här och nu. I grunden handlar det om politiska värderingar.

Låt mig bara kort konstatera att det i vårt land länge ansetts viktigt för demokratin att medborgarna ska ha allmän, och i princip gratis, tillgång till bra bibliotek.

Hur detta ska åstadkommas är delvis en annan fråga. Personligen anser jag dock att det finns påtaglig risk för att en

I dagens läge har ett drygt dussintal länder, däribland USA, Japan och Island, anmält att man vill föra in sektorn "... cultural services", och därmed folkbiblioteken, i GATS.

Kanske det, men varför skulle det vara svårare att tjäna pengar på bibliotek än på vårdhem? Det är väl inte patientavgifterna som ger värdföretagen deras vinster? Och demokratiskt valda regeringar kan väl bytas ut? Och förresten är det väl kommunerna som bestämmer om man vill lägga ut bibliotek på entreprenad?

I dagens läge har ett drygt dussintal länder, däribland USA, Japan och Island, anmält att man vill föra in sektorn "... cultural services", och därmed folkbiblioteken, i GATS.

När det gäller *universitets- och högskolebiblioteken* är det redan uppenbart att den högre utbildningen är ett område som ett flertal länder, bl.a. USA, Australien och Storbritannien, absolut vill ha med i GATS-avtalet. Och då blir frågan om Sverige kan hålla sig utanför. Enligt den ovan nämnda artikeln i Times har EU-kommissionen redan gjort åtaganden som ger utomeuropeiska universitet tillgång till den europeiska marknaden.

Dessutom, som jag tidigare framhöll:

Handelsminister Pagrotsky konstaterar kort och gott, i ett brev till tidskriften **bis**, att "offentligt tillhandahållna tjänster inte omfattas av avtalet."!? Syftet med GATS skulle alltså enbart vara att konkurransutsätta de privata tjänsteföretagens verksamhet. Ärligt talat är det enda gången jag sett en sådan tolkning av GATS-avtalet.

Kulturminister Ulvskog skriver, också i ett brev till **bis**, att hon själv är emot privatisering och entreprenader på biblioteksområdet, och att det nog ändå inte finns något större kommersiellt intresse för sådana äventyr.

Det finns ingen anledning att ifrågasätta ministrarnas goda vilja och tro, men jag känner mig inte särskilt lugnad av deras uttalanden.

Om det som inte kan hända ... ?

Om nu det som inte kan hända ändå skulle hända, eller delvis redan har hänt, skulle det då verkligen vara så förfärligt om de offentliga bibliotekens verksamhet fördes in i GATS-avtalet? Vi har ju redan "liberaliserat" stora

konkurrensutsättning skulle urholka bibliotekens kvalitet. Både privatisering och upphandling av offentlig verksamhet innebär att det offentliga förlorar i inflytande över hur verksamheten bedrivs. Dessutom finns det formuleringar i GATS som lätt skulle kunna användas för att stämpla kvalitetskrav som handelshinder. Samtidigt ska vi naturligtvis inte låtsas som om offentlig drift är någon garanti för hög kvalitet!

På högskoleområdet skulle ett större privat inslag (vi har ju några privata högskolor redan) sannolikt kunna bli till ett hot mot bibliotekens allmänna tillgänglighet och mot den långtgående bibliotekssamverkan vi så länge varit så stolta över. Och det i ett läge när t.ex. den expanderande distansutbildningen ställer nya och ökade krav på tillgänglighet och samarbete.

Men det här är farhågor som säkert enkelt kan viftas bort av de mest entusiastiska GATS-supportrarna. Från WTO:s sida har man sammanställt ett

litet dokument, kallat "GATS – Fact and Fiction" för att bemöta det man anser vara falska anklagelser och rykten (http://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/gats_factfiction_e.htm).

Här hävdar man bestämt att liberalisering enligt GATS inte alls utesluter en omfattande nationell reglering och

kvalitetssäkring Fan tro't, sa Rellingen. Man kan inte både äta kakan och ha den kvar.

Och?

Avslutningsvis tycker jag att det finns alla skäl att slå vakt om det offentliga, svenska bibliotekssystemet. Och även se till att dessa bibliotek inte förvandlas

till museala inrättningar, utan kan utveckla sin verksamhet med användande av ny teknik.

Det gör vi bl.a. genom att hålla de svenska biblioteken utanför GATS. Därom är den nuvarande svenska regeringen och jag överens. ★

Kjell Nilsson arbetar, som Svensk biblioteksförnings representant, med frågor rörande WTO och GATS inom såväl IFLA som Eblida.

Remissvar från Bibliotek i Samhälle (BiS) på Kommerskollegiums Remisshandling, 2002-10-25, om nya svenska tjänsteliberaliseringar

Föreningen Bibliotek i Samhälle har tagit del av Kommerskollegiums remisshandling "Svenskt bud i GATS- förhandlingarna", som bl a redovisar de krav som 21 länder ställt inför den omgång GATS-förhandlingar under 2003, som avser att utöka de tjänstehandelsområden som skall öppnas för utländsk konkurrens.

"Kollegiet har fått i uppdrag att inhämta synpunkter från intressenter på vilka ytterligare liberaliseringar Sverige bör göra. Uppdraget baseras på Dohadeklarationen och de där stipulerade förhandlingarna om ytterligare liberaliseringar av tjänstehandeln... Kollegiet sammanställning kommer sedan vara till hjälp för Regeringskansliets process gällande beslut om ytterligare tjänsteliberaliseringar." (Kommerskollegiums presentation)

Vi konstaterar att önskemål rests från ett eller flera länder på att Sverige skall göra fulla åtaganden inom sektorn Bibliotek/ Muséer/Arkiv. Vi motsätter oss mycket bestämt att Sverige skall medverka till att ge marknadstillträde för transnationella företag till biblioteksområdet.

Både Leif Pagrotsky och Marita Ulvskog har i brev till BiS (publicerade i bis 4/01) hävdad att biblioteken inte är aktuella i GATS-förhandlingarna. Leif Pagrotsky skriver bl a: *"Sverige kommer inte att göra sådana åtaganden som skulle kunna inverka på den politik vi vill föra på tjänstehandelsområdet, inklusive vad gäller den offentliga sektorn i Sverige och t ex våra offentliga bibliotek"* Marita Ulvskog: *"Från svenska regeringens sida kommer vi att agera aktivt och mycket bestämt mot alla förslag som på något vis skulle kunna äventyra svensk bibliotekspolitik eller kulturpolitik"*

Ovanstående uppfordrande citat tror vi bottnar i en insikt från regeringens sida om den roll biblioteken och då inte minst folkbiblioteken spelat och spelar som ett redskap för den svenska demokratin. Genom bibliotekens utbud av media och tjänster underlättas en informationsförmedling och opinionsbildning som har möjlighet att nå ut både socialt och geografiskt i Sverige.

När inom GATS-förhandlingarnas ram nu ett intresse uttrycks för att föra upp biblioteken på förhandlingsagendan har vi anledning att vara mycket oroade. En närmare granskning av Kommerskollegiums sammanställning visar alltså att andra länder har bud som motsätter sig restriktioner när det gäller marknadstillträde och istället vill ha "fulla åtaganden". De olika förhandlingsområdena är klassificerade av FN med en s.k. CPC-kod, som för bibliotekservice klart visar att kraven riktas mot kärnverksamhet inom offentliga sektorns biblioteksväsende:

"Subclass: 96311 - Library services:

Explanatory note

Services of libraries of all kinds. Documentation services, i.e. collection, cataloguing, whether manually or computer-aided, and retrieval services of documents. The services may be provided to the general public or to a special clientele, such as students, scientists, employers, members, etc."

Att regeringen säger sig vilja skydda offentliga sektorn inklusive biblioteken är gott och väl, men de handlingar Kommerskollegium redovisar tyder på att offentliga sektorn i hög grad är indragen, trots uttalanden om att diskussionen enbart gäller privata sektorn.

Hur klarar regeringen f.ö. av att hantera WTOs syn att den enda fredade tjänsteverksamheten är "myndighetsutövande verksamhet" (GATS-avtalet 1.3b)? Den beteckningen känns inte helt självklart som ett skydd för de svenska biblioteken. Det är ju nämligen uppenbart att avtalets skrivning inte hindrar "privata alternativ" till den offentliga sektorn, och i förlängningen av detta skymtar en hotbild där skattefinansieringen av de offentliga biblioteken betecknas som snedvridning av konkurrensen. Denna hotbild blir ännu allvarligare när vi betänker att GATS-avtalets tolkningstvister avgörs i WTO-systemets interna "domstol", bortom vårt nationella rättssystem och utan demokratisk insyn.

Redan nu utmanas det uppdrag samhället tilldelat biblioteken genom privatiseringar, vinsttänkande och kommersialisering. Att genom GATS dessutom öppna biblioteksverksamheten för utländska företag, uppköp av svenska entreprenörer osv, kommer att förvandla bibliotekets idé från en tänkt bastion för demokrati till en i raden av affärsidéer. Genom att fränhända sig löpande insyn och ansvar för en på det hela taget framgångsrik utbildnings- och kulturpolitisk institution, skulle landets politiker förlora ytterligare inflytande över samhällsutvecklingen.

GATS tillämpning på bibliotek kommer vid ett öppnande av sektorn att leda till krav på likabehandling (subventioner) mellan olika aktörer. Med tanke på den offentliga sektorns ansträngda ekonomi, kommer det mycket snabbt att urholka och på sikt omöjliggöra ett bibliotek baserat på gratis lån och tillgängliga resurser genom fjärrlån över landet. Resultatet blir troligen att en rad verksamheter läggs ner eller stryps.

En rad andra faror hotar:

·Det sedan mer än hundra år fungerande nätverket mellan olika typer av bibliotek i Sverige, "det svenska sambiblioteket", som är en viktig förutsättning för den goda kvaliteten på de svenska bibliotekens service, kommer med all sannolikhet att slås sönder.

·Stora bolag kan med hjälp av standardsänkningar och stordriftsfördelar vinna framtida entreprenader och köpa upp andra privata aktörer på en framtida "biblioteksmarknad".

·Vad betyder det för folkbibliotekstanken om t ex ett amerikanskt medieföretag efter en offentlig upphandling tar över skötseln av svenska folkbibliotek?

·Kan svenska kompetenskrav utdömas som handelshinder?

Vi kräver att den svenska regeringen, med utgångspunkt i de uttalanden som Leif Pagrotsky och Marita Ulvskog gjort och som citeras ovan, avvisar alla försök att föra upp bibliotek på GATS förhandlingsagenda och gentemot EU-kommissionen, som företräder även Sverige i WTO-förhandlingarna, håller fast vid att Sverige inte avser att äta sig att öppna sin bibliotekssektor.

Vi anser dessutom att de krav och bud som utväxlas i GATS-förhandlingarna på ett helt annat sätt än hittills måste ges tid att utsättas för en demokratisk process med vidhängande informations- och diskussionsutrymme. GATS är en svår och för de flesta svenskar tämligen okänd företeelse, som på ett genomgripande sätt riskerar förändra den offentliga sektorn och de mål som vi i Sverige genom den vill förverkliga!

Styrelsen för föreningen Bibliotek i Samhälle (BiS)

2002-11-13

GATS på BiS nya hemsida!

Vi smyger nu igång bis nya hemsida med bl a tidigare inlägg i bis i frågan, men dessutom en massa länkar
Adressen är <http://www.foreningenbis.org>.

Det har aldrig varit aktuellt att ta över Hammarkullens bibliotek

Bibliotekstjänst svarar på Ingrid Atlestams inlägg i bis nr3

Vi skulle vilja förtydliga och förklara ett par saker med anledning av Ingrid Atlestams inlägg i förra numret av bis. För BTJ är det mycket viktigt, för att inte säga absolut nödvändigt, att vara lyhörda för våra kunders önskemål och krav. Vi lägger ner stora resurser på att undersöka hur framtidens bibliotek kommer att se ut och vilka tjänster som kommer att efterfrågas. Vi vet att det kommer att hända mycket som påverkar de svenska (och för den delen även de utländska) biblioteken. Exempel på detta är nya krav från läntagarna, en ny syn på bibliotekens roll i samhället och inte minst den kommande generationsväxlingen av bibliotek- arier.

Vad vi gör nu är att utforma nya tjänster som är värdefulla för framtidens bibliotek. Bibliotekstjänst ska fortsätta att utveckla tjänster som hjälper biblioteken att frigöra tid och resurser, så att personalen istället kan lägga mer tid på den utåtriktade verksamheten.

Bibliotekstjänst är inte intresserade av att driva

folkbibliotek. Vår affärsidé kommer fortsätta att vara att erbjuda högkvalitativa informationstjänster och media- produkter - inte att ta över bibliotek. Det har aldrig varit aktuellt för oss att ta över driften av till exempel Hammarkullens bibliotek.

Däremot driver PrioInfo, ett annat av BTJ-gruppens affärsområden, sedan en tid ett telekomföretags företags- bibliotek. Detta hänger ihop med PrioInfos företags- lösningar, och har alltså inget att göra med folkbibliotek.

Vad gäller den internationella marknaden finns Bibliotekstjänst redan representerat i utlandet genom våra dotterbolag BTJ Kirjastopalvelu (i Finland) och BTJ Danmark. I Finland har vi implementerat en finsk variant av vårt helhetskoncept (BTJ-modellen) som vi kallar för ARVO. För oss kan det vara intressant att växa ytterligare utomlands. Vi har ett bra koncept som vi tror kan passa bibliotek även i andra länder. Men återigen: detta har ingenting att göra med att ta över bibliotek. Det handlar om att erbjuda bra och kraftfulla produkter.

Anders Persson

Chef Bibliotekstjänst

Joel Sommerfeldt

VD BTJ-gruppen

Som katten kring het gröt

Ingrid Atlestam svarar

Persson och Sommerfeldt undviker i sitt svar helt att ta upp själva kärnfrågan, nämligen hur de ställer sig till folkbibliotekssektorns öppnande för marknaden i de stundande GATS- förhandlingarna. Tydligt vill BTJ kunna sälja tjänster, inte bara prylar. Det behöver inte handla om att ta över hela driften av offentliga bibliotek utan om deltjänster. Läs Ruth Rikowskis artikel (bis nr 3) om utvecklingen i Storbritannien, som för mig är en skräckvision, men kanske inte för BTJ?

Det är nu klart att Hammarkullens bibliotek även fortsatt kommer att skötas av Folketshusföreningen, men faktum är att BTJ begärde in underlaget för anbudsgivningen. Varför göra det om man inte kan tänka sig att lägga bud? BTJs svar ger intryck av att vilja tona ner och lägga dimridåer.

Men det är inte BTJs uppgift att bedriva biblioteks- politik, så ett svar från dess majoritetsägare Svensk Biblioteksförning (SB) är av större vikt. Är föreningen beredd att offra den tradition av icke-kommer- sialism, öppenhet och samarbete som det svenska biblioteksväsendet hittills byggt på och som före- ningen varit ett av de främsta uttrycken för, för att öka

vinsten i det egna företaget?

För mig är det exempelvis något tveksamt när BTJ nu gör en produkt att sälja, av bibliotekens chatttjänst som byggts upp av flera av de stora biblioteken i samarbete och solidaritet och som nu kan användas fritt av alla i landet, men sedan väl bara kommer att vara för dem som har lånekort i någon av de kommuner som är med och betalar. Lika tveklaktig är den utveckling som lett till att vi fått både Svesök och Netsök istället för ett självklart offentligfinansierat samarbete, här upprepas historien med LIBRIS och BUMS som ju krävde ett riksdagsbeslut för att äntligen sluta något sånär lyckligt. Vad jag kan ana tänker BTJ även konkurrera med BIBSAM och KULDA vad gäller upphandling av databas- abonnemang, vilket på sikt kan omöjliggöra dessa två offentligfinansierade konkurrenters fortsatta existens.

SBs dilemma är uppenbart, men ska föreningen fortsätta äga BTJ så måste man våga driva bibliotekspolitik även i det egna företaget. Så borde t ex SB kräva en offentlig finansie- ring av Artikelsök så att den blir lika tillgänglig som bibliotek.se nu är!

OSA SB!

Ingrid Atlestam

Foto: Greta Renborg

Jodå, visst hittade jag en hel del om bibliotek på årets Bok&Bibliotek. Men ibland fick jag leta länge. Som t.ex. när jag letade efter Biblioteksmuseets monter. Den brukar ligga i ett strategiskt hörn; i år var den displaced - undanträngd. Hittade inte Biblioteksmuseet i utställare-registret, men hade med mig ett klipp ur museets tidskrift. Visade det vid en disk med Information, varpå jag sändes än hit, än dit. Till slut fann jag ett övergivet bord på plan 2, där det låg några trycksaker från och om Biblioteksmuseet. Hann inte komma åter för att prata med museets föreståndare, Ingemar Rosberg, som jag anser på alla sätt bör uppmuntras. Och det viktiga och välskötta museets existens måste garanteras av statsmakterna!

Vad jag däremot mötte i det litet undanskymda utrymme, där biblioteksmuseets bord fanns, var en rad glada barnbok-påsar som hängde på rep liknande en tvättlina. De illustrerade projektet "Tanken finns i påsen", som Biblioteks-föreningens specialgrupp för barnbibliotek startat i år. Lekebergs bibliotekschef Maria Törnfeldt demonstrerade hur påsarna används och till vilka målgrupper de var riktade.

På mässgolvet

Nere på "golvet" hörde jag ingen lockande musik från Hallands för året nerbantade monter. Där bakades det i stället kaka. Listigt! När förbipasserande frågade vad baket har i bibliotek att göra fick de svaret att kakan symboliserade vad som händer i en kommun där många aktörer samverkar. Vetemjålet i smeten står för barn- och ungdoms-förvaltningen, äggen - kulturförvaltningen; smöret - studie-förbunden. Och saltet, sockret och kardemumman representerar andra aktörer, som man vill ha med i baket. Jästen, då? Det är kulturen det. Någon definition på vad den består av står inte i det recept på Halmstads "höstkulturkaka", som besökare fick.

I Gotlands monter visade med berättigad stolthet bibliotekschefen i Hemse, Oscar Pettersson, Hemsas IT-café. Cafédrevet drivs i form av ett projekt, som finansieras av Allmänna arvsfonden, Statens kulturråd och Gotlands kommun. Jag fick en demonstration på en av caféets datorer om speciella hjälpmedel och program som underlättar för besökare med funktionshinder. Dessutom fick jag insyn i

projektet "Rösträtt för alla", som planerats med sikte på att vara användbart för funktionshindrade. Ett projekt för ökad demokrati!

Taktila kartor på svällpapper för blinda orienterare har hört till mitt livs aha-upplevelser. Taktila bilderböcker på svällpapper fanns i Talboks- och punktskriftsbibliotekets monter. Och i Svenska barnboksinstitutets monter fick jag tag i institutets tidskrift *Barnboken* 1/2002. Det numret, som jag formligen slök på tågresan från Göteborg, vägar jag uppmana varje barnboksintresserad att skaffa. Det har getts ut till minne av Astrid Lindgren och Tove Jansson.

På mässgolvet kunde man knappast undgå att se Alvesta nya bokbuss. Bussen var som klädd, både på lång- och baksidan, i ett småländskt landskap. Kanske var det Torp eller Sunnanvik vid Skatelövsfjorden, en vik av Åsnen, som dekoratören Patrik Lindström tänkt på, när han bemålade bussen. I vilket fall väckte bussen varm glädje. Den tycktes lagom stor för de många småvägar, som ledde till de omkring 500 hushåll plus ett dussin skolor, som den kontinuerligt besöker. Så är den också bara 6,5 meter lång och 2,3 meter bred och rymmer omkring 1000 böcker.

Bland utställningsmontrarna fanns självklart, för självklara har de varit allt ifrån den allra första Bok&Bibliotek, SAB:s efterföljare Svensk Biblioteksörening och BTJ. Bland de under senare år ständigt närvarande, som alltid visar något för många okänt kulturredskap, fanns också Nordvärmlands Jakt- och fiskemuseum, museet som hyser Pilgrimstapeten. I år pockade en stubb- eller stembrytare på uppmärksamheten, där den var placerad i en vägkorsning på mässan. Flera besökare köpte boken *Pilgrimstapeten*, när de undrade vad det var för ett redskap, som stod i montern.

Vid en annan liten hörnmonter stannade många strövare. I den visade Naturvårdsverket och Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) ett resultat av användarvänligt samarbete. De båda biblioteken samarbetar nu som ansvarsbibliotek för lantbruk, skogsbruk, veterinärmedicin och miljövärd. SLU:s databas LUKAS och Naturvårdsverkets ELIN finns tillgäng-

Tanken finns i påsen

liga på www.naturbibliotek.nu och kan även vara nyttiga för folkbiblioteksfolket att känna till.

Seminarierna

I år hade jag hoppats hinna gå på många seminarier. Hur välja bland 533 stycken, inklusive miniseminierna, med den tidsram jag hade? Prickade för torsdagens "Bibliotek och kvalitetsarbete - poängen med SIQ", "Läsa, läste, läst - läsprojektens bästa bitar", "Vägen till kunskap" och miniseminarier "Illitterata bibliotekarier" och fredagens "En text - tre språk. Kerstin Ekman samtalar med sina översättare" och miniseminarier "Vattnet, om än dolt", där Arne Johnsson skulle tala om och läsa ur sin senaste diktsamling *Del av detta och avskild som alla*.

Överflödets dilemma blev mig övermäktigt. Bara två seminarier hann jag med! Under den fräckt publiklockande titeln "Illitterata bibliotekarier" försökte prefekten för grundutbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap, Borås, Christina Persson ta död på några missförstånd och myter. Än är jag inte övertygad om att akademiska ämnen inte kan omfatta praktik. När detta skrivs har jag just kommit hem från att ha hållit tre seminarier i Tromsös utbildning i dokumentations- och biblioteksvetenskap, en utbildning som stärkt min övertygelse om att praktik och praktiskt kunnande är en tillgång för en framtida bibliotekarie. Men, det är klart, alla info-vetare blir inte bibliotekarier. Riktigt är också att "alla infovetare kommer ju inte att arbeta med skönlitteratur", som sas på miniseminarier. Ändå: skönlitteraturens roll som referensramsvidgande livskunskapsverktyg är en fråga i blickpunkten som under senaste året diskuterats vid åtskilliga universitet och högskolor.

Frågor, frågor, funderingar och framtidshopp fick jag med mig hem från Bok&Bibliotek 2002. Och det är väl det viktigaste som man kan få med sig efter en mässa eller konferens. Stupid questions are the beginning of wisdom, lärde jag mig en gång. ★

Därför ville jag ha mera makt.

Anna-Lena Höglund

Ombedd av **bis** att skriva om några viktiga milstolpar i mitt biblioteksliv sitter jag och funderar på vad som varit väsentligt för mig personligen. Förmåtet tror jag att en del av det också har varit väsentligt för folkbiblioteken och därmed för dem som brukar dem.

Det är för svårt och för banalt att bara beskriva det område, där jag tror att jag gjort den största insatsen, nämligen medieplanering. Och kanske planering överhuvudtaget. Jag måste gå bakom det och försöka förstå vad det är som har gjort att jag sysslat med just detta. Det har jag nu grunnat på sedan jag fick frågan från **bis**. Först när man lämnat en verksamhet som aktiv kan man

mina barn. Och alldeles säkert var det att jag ville ha mera makt.

Det är om vad jag ville ha den makten till som jag vill skriva här. Och vilka upplevelser som ledde dit.

60-TALET

Det började i Skellefteå på mitt första riktiga folkbiblioteksjobb. Jag hade ett vikariat under ett enda år, 1964 – 65.

Halva tiden var jag vanlig bibliotekarie på stadsbiblioteket, där det fanns ytterligare en bibliotekarie plus stadsbibliotekarien. På den halvan var jag både barnbibliotekarie, som själv läste och berättade sagor för barnen och skötte barnbibliotekslitteraturen och socialbibliotekarie, som skötte Boken-

verksamhet. Det fick jag finna ut själv, bara jag höll mig inom de 2000 kronor jag fick för att köpa böcker och gick mina ronder till alla avdelningar. Tur var att jag under ett kort sommarvikariat hade skolats på Lunds sjukhusbibliotek och att det faktiskt fanns en bok utgiven av Btj om sjukhusbibliotek. Men det var verkligheten som lärde mig mest.

Som sjukhusbibliotekarie mötte jag många människor, som inte läste alls eller som läste mycket lite. Många hade ingen som helst aning om att man i litteraturen kunde finna tröst, finna svar på en del frågor, kanske finna paralleller till sitt eget liv och kanske till och med en öppning för att lösa ett problem.

kanske ta reda på det.

Jag tycker själv att jag varit medveten om varför jag arbetat som jag gjort men vad grundlade mitt intresse för att leda och planera en verksamhet har jag kanske tidigare inte gjort riktigt klart för mig.

När jag på 70-talet som bibliotekschef upplevde mig sitta på de anklagades bänk just för att jag valt att vara chef, tvangs jag att fundera över mitt val. Skälet till att söka sig till en chefstjänst skulle endast ha varit en önskan om högre lön och om makt, det var så jag kände att anklagelsen lät.

Nå, Anna-Lena, var det så? Jag skall inte alls urskulda mig. Säkert var det så att jag kanske ville ha lite högre lön för att klara av försörjningen av mig och

kommer-verksamheten – per cykel eller om vintern till fots. Dessutom hade jag förstas vanliga pass i upplysningsdisken, som det hette då. På den andra halvan var jag sjukhusbibliotekarie, den första med utbildning på det sjukhuset. Stadsbibliotekarien hade lyckats med att skapa en sådan tjänst.

Alla dessa olika uppgifter kan låta som en alltför hård belastning. Men det var det inte. Det var en härlig tid, då jag lärde mig väldigt mycket och då jag inte hade något ansvar utöver de dagliga uppgifterna och då jag hade tid att från sidan nära iaktta hur ledning och nämndarbete gick till.

Jag fick ingen som helst hjälp med hur man bör bedriva patientbiblioteks-

Ung och oerfaren som jag var kunde jag nog inte hjälpa särskilt många men en och annan fick upp ögonen för att skönlitteratur kanske inte var så dumt. Som t ex den unge pojke, som jag valde ut lite titlar till, som jag trodde kunde passa. Sådant som en ung man kanske kunde bli glad av eller kanske lära sig något av. Det var han som skickade mig ett kort med ett stort tack, sedan han skrivits ut eftersom vi inte hunnit träffas för att säga adjö. Han ville verkligen tacka. Han återvände till fängelset, fick jag veta efteråt.

Eller den man, som låg fullständigt orörlig i sista stadiet av MS. Han kunde inte röra en fena. Han var nästan blind och han var pingstvän och djupt religiös. Vad kunde jag göra för att

lindra hans kval? Naturligtvis inte mycket. Talböcker, tänkte jag. Inte fanns det någon bandspelare. Då måste jag ju ordna det. Gick till sjukhusdirektören och la fram saken. Ett sjukhus måste ha en – eller helst flera – bandspelare så att biblioteket skulle kunna låna ut talböcker. Jodå, det skulle väl ordnas. Så jag fick köpa en Tandbergare och den släpade jag till denne man och lånade allt som fanns av religiös litteratur på De blindas bibliotek. Till slut fanns det inte mer. Då lockade jag min mor och syster och man att sjunga in Hultmans solskenssånger på ett rullband. (Är det någon som minns dessa stora rullar – det var talboken då det!)

Och den mannens ansikte, när han fick höra dessa toner glömmar jag aldrig. Folkbiblioteket kan åstadkomma mycket, det förstod jag.

I mitt Boken kommer-arbete mötte jag några få människor, men jag förstod ju att det fanns många fler, som hade behov av den servicen. Men jag ensam kunde inte klara av det stora behov som fanns. Det fanns ingen plan för hur arbetet skulle gå till, det fanns ingen tanke kring hur stort behovet egentligen var. Den som bad om det fick servicen – om jag ville och hade tid. Men servicen marknadsfördes inte. Det var jag som enskild tjänsteman, som fick ta beslut om att ge service eller ej.

När jag ombads att komma till Husmodersföreningen i Kåge och hålla ett bokprat, förstod jag att biblioteket inte nådde tillräckligt långt ut i byggena. Det var folk inne i stan som kunde ta del av servicen. Och det var folk som redan var väl medvetna som kunde ta del av all denna härlighet.

Då började tankarna i mig vakna att kanske borde man tänka på ett annat vis än man gjorde, när man byggde upp en verksamhet. Kanske måste man föra en dialog med de kommunpolitiker som var satta att ansvara för biblioteket om dess mål och uppgifter. Kanske måste man ta reda på mycket mer om sin kommun än man vanligtvis gjorde. Men det kunde ju inte jag göra där och då, med en chef som inte ens lämnade

ut sambindningslistorna till den bibliotekarie, som arbetade mest i informationen och med fjärrlånen. Jag var ju bara en vikarie och detta var ju chefs sak. Jag kunde tala med chefen och han kanske lyssnade eller inte. Då började en tanke spira att jag kanske skulle kunna bli chef och då kunde jag försöka arbeta på ett sådant sätt att folkbiblioteket verkligen skulle nå ut i alla hörn av en kommun och till alla dem som av egen kraft inte kunde ta sig dit? Det var så det började. Då skulle jag få ”makt” att driva en idé, jag skulle kunna skaffa mig redskap för att nå dit jag önskade.

Det var naturligtvis inte så enkelt att bli chef. Först måste man skaffa sig meriter och erfarenheter. Medan jag gjorde det blev jag ombedd att ta hand om undervisningen i Hcf- och Hcg-litteratur på biblioteksskolan. Det gav ytterligare stoff för mina tankar att verksamheten måste planeras och att biblioteksarbetet måste bedrivas mycket mer medvetet. Det måste följa en slags linje. Jag började förstå att mina politiska preferenser hade betydelse för mitt arbete och tvärtom. Och – vilket var viktigare – att det var viktigt att föra en diskussion med nämndpolitikerna om vad biblioteket egentligen skulle åstadkomma.

FÖRHÅLLANDET MELLAN POLITIKEN OCH VERKSAMHETSANSVARET

När jag så småningom fick ett arbete, där jag kunde börja utveckla mina idéer, fick jag mer eller mindre av en slump i uppdrag att utarbeta en ny slags budgetering för Norrköpings stadsbibliotek, den s k prestationsbudgeteringen, som skulle prövas i kommunen. Det var kommunförbundet, som arbetade med detta och var ute efter försökskommuner och försöksverksamhet. Från bibliotekets sida anmälde vi oss villiga att delta i försöksverksamheten.

Nu fick jag tillsammans med stadsbibliotekarien (som ju var Thord

Plaenge Jacobson) och bibliotekets kamrer börja utveckla det som idag kallas verksamhetsplaner och som – äntligen – biblioteksföreningen tagit sig an. D v s det var mer än övergripande planer, det var också tydliga verksamhetsmål för ett år i taget för alla enheter, det var verktyg för att följa upp verksamheten. Och det var – inte minst – ett arbete internt för att förankra de nya tankarna. Nu fick jag pröva mina krafter, först på att skriva en övergripande plan för biblioteket. Det lärde mig att jag måste veta bra mycket om min kommun, som jag inte visste förut. Det lärde mig att samarbeta i kommunen med andra förvaltningar från det statistiska kontoret till socialförvaltningen. Och att samtala med de egna nämndpolitikerna. Och att vänta in beslut från nämnden. Men inte vänta överksam. Nämnden måste få ett väl genomarbetat underlag att fatta beslut utifrån. Att det inte fick vara flummigt och bemängt med mina egna åsikter utan sakligt och med ekonomiska beräkningar förstod jag snart.

Om man överhuvudtaget kan tala om makt i bibliotekssammanhang så fick jag naturligtvis det i och med att jag blev chef.

Makt kan betyda mycket. Det kan vara att vilja ha makt för egen del för att därigenom skaffa sig fördelar i form av pengar eller på annat sätt. Det kan vara att vilja sätta sig över andra människor för att man själv känner sig överlägsen. Det kan vara att förnedra andra människor. *Men det kan också vara att kunna förverkliga idéer. De idéerna kan naturligtvis vara goda eller dåliga. Därför måste makten baseras på en demokratisk idé.* Och därför är det viktigt att en bibliotekschef baserar sin makt på beslut i ett politiskt tillsatt organ. Och därför är det viktigt att de som är valda att sitta i ett sådant organ verkligen gör sig klara över på vilka grunder verksamheten skall byggas.

Jag har upplevt många olika slags sådana förhållanden mellan politiker och verksamhetsansvarig. Och det går

inte att säga att det var bättre förr. Men jag dristar mig till att säga att förhållandet mellan politiker och biblioteks-företrädare på många håll idag inte är särskilt väl utvecklat.

Själv upplevde jag under min tid i Norrköping (1971 – 84) att ett nära och väl utvecklat förhållande är till godo för verksamheten. Dock förändrades detta sedan organisationsformen förändrades och nämnden fick ett större ansvarsområde. Den nya nämnden, en kultur-nämnd, ville/hann inte sätta sig in i verksamheten som den gamla.

De första 11 åren var sådana att jag önskar att den organisationsformen och det arbetssättet blivit en norm.

Där fanns alltså en biblioteks-nämnd, ett antal personer som var demokratiskt tillsatta för att ansvara för biblioteks-verksamheten. Jag hade lyckan att arbeta med samma ordförande i 11 år och alltså

samma politiska majoritet. Det gav en kontinuitet åt arbetet. Att sedan ordföranden och faktiskt alla i nämnden oavsett politisk tillhörighet hade ett genuint intresse för verksamheten och verkligen ville att den skulle spela en roll i samhället betydde naturligtvis oerhört mycket. Det gick att diskutera bibliotekets verksamhet med politiska förtecken. Det är klart att det fanns några frågor, där man skiljde sig åt politiskt. Det gällde inte minst arbetsplats-

biblioteken, som ju började byggas upp under 70-talet. Men med den majoritet som fanns kom dessa ju ändå till och när de väl var igång, ändrades även moderaternas inställning till dem.

För att utveckla och vidmakthålla en målinriktad verksamhet krävs en ständig diskussion mellan verksamhetsföreträdare och politiker. Politikerna måste vara öppna för att lära känna verksamheten, inte hur det är att vara bibliotekarie men vad ett bibliotek kan åstadkomma och vilka resurser som krävs för att nå målen. Därför fördes i

gång om året.

På detta sätt fick nämnden en kolossalt god kunskap om vad som verkligen hände. Rent konkret kunde de se vilka resultat de resurser, som sattes in, gav. Och det i sin tur gjorde att de med kraft kunde argumentera i sina partigrupper för mer resurser till biblioteket.

Nämndens ledamöter kunde i sina diskussioner göra prioriteringar utifrån en verklig kunskap. De hade möjlighet att styra verksamheten i enlighet med sin politiska övertygelse.

nämnden inte endast i början av detta budgeteringsprojekt en kontinuerlig diskussion om mål och medel. Nämnden krävde ordentliga rapporter om vad som hände vid varje enhet. De ville att nämndsammanträdena skulle förläggas till olika filialer och inte alltid äga rum i sammanträdesrummet på huvudbiblioteket. De ville att filialcheferna själva skulle rapportera muntligt som ett komplement till den skriftliga rapport, som de krävde 3

Jag kunde inom de ramar som gäller för en tjänsteman argumentera för det som jag ansåg skulle genomföras. Man lyssnade alltid på vad jag sade, och tog hänsyn till det i sina beslut men utan att vara helt beroende av min uppfattning därför att de själva hade stora kunskaper och därför att de byggde sina beslut på en politisk grund. De hade inte lika stora möjligheter att avfärda mig, när de visste så mycket själva, som de hade haft, om de endast lyssnat på

mig utan att ha annan kunskap.

Detta sätt att arbeta ser jag än idag som ett föredöme. Jag tycker att det visar att demokratin fungerade i vardagen. Kommunpolitiker som inte endast ser på pengarna, om de går åt eller om man överskrider budgeten, utan kopplar ihop pengarna med verksamheten. Vi vill bedriva en verksamhet. Hur skall den se ut för att svara mot våra politiska mål? Och vad kostar den då? Är resultatet värt insatsen? Så tycker jag att varje politiker måste resonera.

Att jag själv trivdes så bra i denna organisation berodde naturligtvis delvis på att jag hade samma politiska inriktning som majoriteten. Om jag nu inte hade delat majoritetens uppfattning, hur hade det då gått? Jag hade kanske gett en annan slags information till politikerna. Jag hade kanske inte med kraft och intresse drivit t ex arbetsplatsbiblioteksfrågan. Jag hade kanske inte drivit frågan om jämlika resurser till alla delar av kommunen. Då finns egentligen bara två möjligheter. Att leva kvar i en ständig otillfredsställelse, om nämnden driver åt annat håll än man själv. Eller att gå.

Senare i livet fann jag mig själv i just den situationen. Jag arbetade med en nämnd som inte kände biblioteksverksamheten riktigt och som inte hade en klar politisk uppfattning i biblioteksfrågan. Då gick jag. Tyckte att man inte kan sälja sin själ. Och ännu senare i livet har jag mött många bibliotekschefer och nämnder som inte kommunicerat med varandra. Jag har mött många nämndledamöter som inte alls varit särskilt insatta i biblioteksverksamheten och inte kunnat/velat driva den i fullmäktige eller i sina partigrupper. De har helt enkelt inte haft varken kunskap om vad biblioteket kan åstadkomma eller en politiskt genomtänkt uppfattning för just denna verksamhet.

Det händer än idag. Varje gång jag är ute och föreläser för bibliotekarier, får jag höra att politiker inte bryr sig. Att man inte kommer fram till dem som har makten.

Vad beror det på?

Det är inte helt enkelt att svara på det. Jag ser ju tydligt att biblioteksfrågorna på väldigt många håll förpassats längre ner i organisationen är de fanns för ett par, tre decennier sedan. Det är inte bara en kultur- nämnd, som har hand om både kultur- och biblioteksfrågor, den har hand om fritidsfrågor och kanske även turistfrågor. Förvaltningschefen är inte bibliotekschef. Kanske kan hon inte mycket om biblioteksfrågor och kanske får bibliotekschefen inte vara med vid sammanträdena. Det kan vara ännu värre. Ett bibliotekssystem kan ha splittrats upp genom att kommundelsnämnder införts. Då har varje filial blivit sin egen i en ny organisation. Oftast har filialchefen inte valt att vara chef på den nivån. Det är skillnad på att vara avdelningschef och förvaltningschef. Han/hon har helt enkelt inte kompetensen att driva och leda en verksamhet. Dessutom befinner sig biblioteket ofta långt nere i hierarkin. Med en sådan organisation ser politikerna inte till kommunen som helhet utan endast till sitt eget område. Det leder till en ojämlikhet i biblioteksutbudet och servicen och till att man inte kan dra nytta av ett större systems möjligheter.

Det finns kanske en ännu värre organisation, nämligen beställar – utförarmodellen.

Egentligen borde det inte vara sämre. Det sätt som vi bedrev biblioteksverksamheten i Norrköping på 70- och 80-talet var en form av beställar – utförarmodell. Nämnden fastslog vad som skulle åstadkommas. Gav medel till det och krävde att få veta hur det gick. Det är så det bör vara. Men i de prov på denna modell som jag sett på senare år finns dialogen inte med. Den dialog mellan verksamhetschef och politiskt ansvariga, som är nödvändig för att denna modell skall bli lyckosam. Man får idag oftast en beställning och en påse pengar. Om pengarna verkligen

räcker till det som nämnden har beställt, diskuteras inte. Inte heller görs någon verksamhetsuppföljning värd namnet. Man följer upp ekonomin, ingenting annat.

Varför diskuteras detta stora problem inte mer i bibliotekskretsar? Varför lyfts inte denna problematik upp av biblioteksföreningen? Tror man att det är att vara konservativ och gammalmodig att ta upp till kritisk granskning nya organisationsmodeller? Och varför är det så få bibliotekschefer, som vågar lämna ett tydligt och klart underlag för vad en biblioteksverksamhet kostar? Och samtidigt visa på de skillnader i resurser och resultat som finns mellan olika delar i ett bibliotekssystem?

Dessa problem har upptagit mig hela mitt yrkesverksamma liv. Här och där har man kommit en bit på vägen, men det är långt kvar. Jag är fortfarande ute och föreläser i främst medieplanering och jag försöker ta reda på hur man från bibliotekens sida pläderar för resurser, fördelar resurserna och om man försöker kontrollera vad som kommer ut av tilldelade resurser. Nästan överallt finner jag att man inte alls arbetar på detta sätt. I de mindre kommunerna saknas tid, sägs det. Men vad saknas i de större? Mod hos bibliotekschefen? En tydlig politisk styrning? Resurser, säger de flesta. Men det är inte alltid och inte endast resurserna som fattas. Det är modet, kraften, viljan och kunskapen.

Nu pläderar biblioteksföreningen för att alla kommuner skall göra biblioteksplaner. I många mindre kommuner är man förvirrad och undrar vad det är. Svensk biblioteksförening menar att en plan skall ta hänsyn till alla typer av bibliotek i kommunen och till hela det informationsbehov som finns.

Detta blir för många övermäktigt. För det krävs verkligen ett samarbete mellan politiker och verksamhet. Och den byggs inte upp över en natt, inte nu med alla de olika styrformer som finns.

Allt går så fort idag. Allt det nya med IT-tekniken, som alla måste lära sig, tar all kraft. Men om man bara bygger på

med nya verksamheter utan att ha en väl övertänkt plan och en klar övertygelse om vad biblioteket skall åstadkomma, kommer detta inte att leda till mer jämlika bibliotek eller till diskussioner om prioriteringar mellan olika verksamheter. Det kan i stället komma att betyda en än mer ojämlig service än den vi ser idag.

Jag är övertygad om att den nya tekniken kan användas just för att undanröja vissa svårigheter för många att nå bibliotekets utbud, men det krävs ett klart ställningstagande, mod och kraft av både politiker och tjänstemän för att folkbiblioteket verkligen skall utveckla tanken att *alla, säger alla*, skall ges möjlighet att ta del av de härligheter, som ett folkbibliotek kan erbjuda.

Och hur hänger nu detta ihop med mina Boken-kommer- och patient-läntagare i Skellefteå?

Jo, dessa grupper syns dåligt idag. De

får inte särskilt god service på många håll. Boken kommer-verksamheten är lågprioriterad, det finns inga planer för hur stor den skall vara eller vad den får kosta. Patientbiblioteksverksamhet är på många håll utplånad. Kanske får en ung bibliotekarie idag, med några timmar för att sköta den uppsökande verksamheten - liksom jag för 40 år sedan - upp ögonen för att det krävs mer än bibliotekstekniskt kunnande för att driva en verksamhet som skall vara till för alla.

Men hur den politiska strukturen i kommunerna skall förändras och åter besjålas av en humanistisk och demokratisk anda djupt ner i förtroendemännens- och kvinnornas själ – det har jag inget recept för.

Född 1936 i litet samhälle i Skåne.

Fil.kand. i Lund och Statens biblioteksskola.

Bibliotekarie i Skellefteå, sjukhusbibliotekarie, Boken kommer och barnbibliotekarie

Skol- och gymnasiebibliotekarie i Sundbyberg. Bitr. bibliotekschef i Järfälla.

Bitr. stadsbibliotekarie och stadsbibliotekarie samt även kulturchef i Norrköping.

Planeringschef vid Stockholms stadsbibliotek. Marknadschef i Krelib.

Länsbibliotekarie i Kalmar och Östergötlands län. Uppdrag inom SAB i

skolbibliotekssektionen. Recensent i sambindningen för barnlitteratur.

Ledamot av Granskningsnämnden för barn och ungdomslitteratur. Lärare i barnlitteratur vid Statens biblioteksskola.

Ledamot av Nämnden för litteratur och bibliotek vid Kulturrådet.

Bitr. sekreterare i biblioteksutredningen.

Medverkat i bibliotekstidskrifter och flera antologier. Skrivit *Att arbeta i skolbibliotek*,

(gymnasiedelen), *Måta för att veta* och *Strategisk medieplanering för folkbibliotek*,

tillsammans med Christer Klingberg.

Tidigare bidrag i serien: Jan Ristarp (1/02), Greta Renborg (2/02), Aase Bang (3/02). I nr 1/03 skriver Lisa Granér om sitt biblioteksliv i Hofors och Göteborg

Jy tidskrift!

Marginal

Marginal är ett ambitiöst samarbete mellan tidskriften TLM (Thelème), som nu alltså byter namn, LO-Tidningen och Dala-Demokraten. Äntligen! frestas man utropa, verkar LO börjat inse att kulturen är värd att tas på allvar. Det är bara att hoppas att det första välmatade numret följs av flera.

Uppenbarligen vill man med *Marginal* slå ett slag för vår *arbetarlitteratur*. Tony Samuelsson går i alla fall till storms mot den blodfattiga borgerliga unga litteraturen i en lång essä, som slår ett slag för realismen som litterär metod och stil. I ett brett grepp på 90-talslitteraturen ställer han Carina Rydbergs starkt individcentrerade skönlitteratur i motsats till dokumentärromaner av Ola Larsmo, Lars Jakobson och Steve Sem-Sandberg, och mot moderna "arbetarförfattare" som Lena Andersson, Eva-Lena Neiman, Ann-Charlotte Alverfors, Mats Berggren och Kjell Johansson. Det är både spännande och förhoppningsfull läsning. Än finns det kanske hopp för den socialt engagerade skönlitteraturen i Sverige.

Hans Gunnarson, som skriver "skitig realism i Raymond Carvers anda" intervjuas, sexton kritiker svarar på frågor om litteraturkritik, Helen Axelsson-Fisk skriver om Fadime, Horst Tuuloskorpi bidrar med fina fotografier, Arrundhati Roy skriver om tredje världens litteratur, Ola Wihlke har besökt ett antikvariat, vi får ett utdrag ur Peter Weiss första roman "Situation", nu utgiven på svenska, och tillslut en stor bilaga med recensioner.

Det enda jag inte gillar på *Marginal* är den röriga layouten. Men det får man stå ut med. Innehållet är förträffligt! Fortsätt så!

Mats Myrstener

Ska vi gå till bibblan?

Föga är skrivet om barnbibliotekens historia och framväxt. Åke Åberg skrev en översiktlig mycket intressant artikel i Litteratur och samhälle 1983:1/2 och där finns också en artikel av Kerstin Auraldsson om Vivica Hänningar och barnavdelningen vid Uppsala stadsbibliotek. I många historiker över enskilda folkbibliotek finns barnverksamheten inarbetad i övrig verksamhet, exempelvis i Ingrid Atlestams gedigna historik över Göteborgs stadsbibliotek, Fullbokat (1998). Men en grundläggande historik över framväxten av folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet återstår ännu att skriva. Jag har själv i en artikel i Barnboken 1999:2 skissat hur ett sådant arbete skulle kunna genomföras som ett "gräv där du stårprojekt". Vägen dit är dock lång och för att ett sådant arbete överhuvudtaget ska bli möjligt behövs fler uppsatser, artiklar och även naturligtvis böcker som behandlar barnbiblioteken ur ett historiskt perspektiv och varje bidrag är välkommet.

Därför tar vi med tacksamhet emot Harriette Söderbloms nyligen utgivna *Ska vi gå till bibblan?* (2002), som behandlar framväxten av Stockholms stadsbiblioteks barnavdelningar under 50 år, från invigningen av huvudbiblioteket 1928 till slutet av 1970-talet. Den har underrubriken *En tillbakablick byggd på egna och andras minnen samt på material i Stockholms stadsbiblioteks arkiv* och i förordet betonar författaren att "de här blygsamma minnesbilderna" är avsedda att vara startpunkten för den historiska forskning som ännu återstår att bedriva om Stockholms stadsbibliotek (SSB). Det är nog karaktäristiskt att Harriette Söderblom i första hand ser sin bok som ett bidrag till just SSB:s historia, hon har själv utbildats vid SSB:s egen biblioteksskola och sedan under nästan fyrtiofem år arbetat på olika tjänster inom barnverksamheten i Stockholm. Men naturligtvis är boken också ett bidrag till de svenska barnbibliotekens historia.

Första barnbiblioteket i Sverige

I Stockholm hade det allra första riktiga barnbiblioteket i Sverige, det otroligt populära Stockholms barn- och ungdomsbibliotek startat 1911 på enskilt initiativ av Valfrid Palmgren och hennes vänner och vid Gustav Vasa församlingsbibliotek bedrev Hildur Lundberg från 1912 en aktiv och utåtriktad barnverksamhet i samma anda. I Göteborg öppnades 1913 det likaledes privata Göteborgs Barn- och ungdomsbibliotek och det var också i de större städerna som barnavdelningar först inrättades vid stadsbiblioteken. Ännu in på 1950-talet fanns folkbibliotek med

bara några få hyllor med barn- och ungdomsböcker. I ämbetsmänna- och skolstaden Kristianstad, där jag själv växte upp, fanns på stadsbiblioteket en mindre barnavdelning från 1936 men det var inte förrän 1961, då den första barnbibliotekarien Gunilla Norén anställdes, som verksamheten fick någon större omfattning.

Harriette Söderblom har som underlag, förutom sina egna och andras minnen, haft olika slag av skriftligt källmaterial. Utöver officiella dokument som verksamhetsberättelser och statistik finns också arbetsmaterial som (utkast till) instruktioner, dagböcker förda i informationsdisken och förteckningar över de sagor som lästs vid sagostunderna. Hon inleder med en kort beskrivning av Stockholms barn- och ungdomsbibliotek och den långdragna beslutsprocess som föregick byggandet av stadsbiblioteket. Att det nya biblioteket som invigdes 1928 skulle ha en barnavdelning bestämdes tidigt och när biblioteket öppnades för allmänheten den 2 april 1928 besökte 766 barn barnavdelningen redan första dagen. Båda de ovan nämnda barnbiblioteken stängdes hösten 1927 för att uppgå i Stockholms stadsbibliotek och personalen liksom bok- och bildsamlingarna följde med i flytten. Hildur Lundberg blev också barnavdelningens första chef. Men Harriette Söderblom menar, att det viktigaste var att man tog med sig även den respekt för barnen och deras läsande, det sociala engagemang och den kunskapsyn grundad på barnens nyfikenhet som innefattades i begreppet "library spirit" och som Valfrid Palmgren hade tagit med sig hem från USA.

Utåtriktat arbete

Kännetecknande för verksamheten redan från början var omsorgen om bokurvalet och det utåtriktade arbetet. Att bibliotekarierna före sambindningen, som startade på 1950-talet, var tvungna att ägna mycket tid åt bokinköpen är självklart och barnbibliotekarierna i Stockholm var skyldiga att läsa den svenska barnbokutgivning och dessutom vara väl orienterade om den utländska. De månatliga s.k. barnbibliotekskonferenserna användes till diskussioner dels om böckerna och dels om policy- och verksamhetsfrågor. Ett av de två arbetsrummen avsattes från början till information för skolbibliotekarier, rektorer och föräldrar om barnböcker och depositioner skickades ut bl.a. till Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn, till skyddshemmet för gossar i Skrubba och till sommarlovskolonierna. Redan i början av 1929 skickades ett brev ut till "Lärare och Lärarinnor" vid Stockholms skolor och under våren följdes

detta upp med ett flygblad till de äldre skolbarnen. Från 1940 skickades boklådor till barnstugorna. Men regelsystemet var omfattande och alltför mycket tid gick åt till de tungrodda rutinerna.

Samordnade folk- och skolbibliotek

Samarbete med skolorna diskuterades på politisk nivå redan innan stadsbiblioteket hade invigts och 1930 inrättades det första s.k. samordnade biblioteket i skolan i Ålsten. Det var början till en lång och ganska stormig samlevnad. För att tillgodose behovet av barnbibliotek ute i de nya bostadsområdena placerades barnavdelningarna i skolbiblioteken och skolbibliotekarien blev ansvarig för hela verksamheten. Rätt snart blev det dock problem och i en skrivelse till folkskole-direktionen 1933 diskuterades för- och nackdelar med tre möjliga modeller för samarbetet. Samma år bestämde sig densamma för det alternativ som innebar att filialbiblioteken förlades till skolorna och sköttes av skolbibliotekarien på skoltid och av folkbibliotekarien på övrig tid. Böckerna inköptes i samråd och arbetet med att katalogisera och utrusta böckerna utfördes av stadsbiblioteket. Staden växte dock efterhand kraftigt och vid mitten av fyrtioalet var det dags för en ny diskussion om organisationen för att till lägsta möjliga kostnad möjliggöra inrättandet av ytterligare filialer i de nya stadsdelarna. Resultatet blev att samarbetet fortsatte men ändrades på så sätt att medieanslagen överfördes till stadsbiblioteket och en inköpskommitté bestående av tre skolbibliotekarier och tre barnbibliotekarier fick ansvaret för bokurvalet. Stadsbibliotekarien var ordförande!

Vid mitten av fyrtioalet fanns det sexton samordnade bibliotek och tjugosju rena barnavdelningar. (Som mest var 30 av 37 barnavdelningar samordnade.) En ny avdelning inom stadsbiblioteket, skolbiblioteksexpeditionen, skötte det löpande arbetet och som chef för den samordnade folk- och skolbiblioteksverksamheten utsågs en vuxenbibliotekarie från stadsbiblioteket, Folke Löfgren. Detta väckte mycket protester bland lärarna, som bl.a. ifråga-

satte folkbibliotekariernas pedagogiska kunskaper, och samarbetet blev på många skolor mycket problematiskt. Resurserna var små och när trycket på barnbiblioteken ökade i och med förskoleutbyggnaden blev situationen på flera håll ohållbar. Samarbetet upphörde dock inte förrän 1988.

Ambivalens

Utvecklingen i Stockholm illustrerade tidigt det ambivalenta förhållande som folkbiblioteken och skolan genom åren har haft till varandra. I några artiklar i Biblioteksbladet 1962 resonerar stadsbibliotekarierna i Stockholm och Göteborg, Gert Hornwall och Sigurd Möhlenbrock, om samarbetet med skolan och belyser redan då ganska väl problematiken kring de "kombinerade" (Göteborg) eller "samordnade" (Stockholm) biblioteken som hade och har sitt upphov i bristande respekt och förståelse för varandras roller och uppgifter och som vi fortfarande diskuterar. Man skulle önska att vi på sjuttio år hade kommit lite längre!

Samordningen med skolbiblioteken hade, utöver den goda spridningen till stadens alla nya områden, den fördelen att barn- och ungdomsverksamheten blev en stor verksamhet med en egen chef. Harriette Söderblom betonar mycket starkt det redan av Hildur Lundberg grundlagda självförtroendet och den målmedvetenhet hos barnbibliotekarierna som självständigheten medförde och som präglade barnverksamheten under en lång period. Stommen i arbetet var bokinköpskommittén och de gemensamma fortbildnings-

dagarna, de s.k. stora torsdagarna, som garanterade samsyn och hög kompetens. Redan 1935 genomfördes en serie föreläsningar i psykologi som fortbildning för barnbibliotekarierna men dessa förlades efter arbetstidens slut, kl. 20.30 – 22.30. Bokinköpskommittén, som läste i stort sett hela barnboksutgivningen, höll hårt på kvalitetskravet och målsättningen var att alla skulle vara eniga om besluten. Inköp utanför listorna över de antagna böckerna fick inte göras. Barnbibliotekarierna skrev artiklar i BBL, medverkade i radioprogram, stod för bokurval för Btj:s lästipsböcker och deltog i flera stora utställningar.

Samtidigt räknades inte barn- och ungdomsverksamheten som lika viktig som vuxensidan, en syn som bl.a. visade sig i lönesättningen och bristen på karriärmöjligheter. Att den första chefen för de samordnade barn- och skolbiblioteken togs från vuxenavdelningen och inte blev den ytterst kompetenta och egentligen självskrivna andre bibliotekarien för barnavdelningarna Anna Landergren är ett exempel. Ett annat är att cheferna utan vidare kunde flytta "upp" duktiga barnbibliotekarier till huvudbibliotekets facksalar!

Bred verksamhet

Den verksamhet som bedrevs vid barnavdelningarna i Stockholm var även med dagens ögon mycket bred. Vandrande anslagstavlor med boktips, utställningar från föreningar och museer, tävlingar av alla möjliga slag, korsord, program med föreläsningar, bokveckor, "bokreklam" som det kallades, allt syftade till att locka barn och ungdomar till biblioteket. "Ungdomens bokfest" åren runt 1960 hölls från början i "rotundan" på vuxenavdelningen och var mycket populär. Det kunde komma "hundratals" ungdomar på ett indianprogram. Musikprogram nämns redan 1934. Det var ofta trångt på barnavdelningen, besökantalet var stort och överskred länge utlåningen, som ju från början var begränsad till "en rolig bok och två nyttiga". Först 1949 ändrades reglerna så att barnen fick låna tre roliga böcker och så många fackböcker de ville. Öppetiderna var också generösa, från början vardagar (även lördagar!) kl 14 – 20. Men man höll hårt på ordningen, smutsiga händer skulle tvättas och barnen fick låneförbud lika många dagar som boken var försenad.

Sagostunder

Redan på Stockholms barn- och ungdomsbibliotek och Gustav Vasa församlingsbibliotek började man med uppläsningar och sagostunder inspirerade av New York Public Library. På båda biblioteken var dock utrymmena små och "paraplyrummet" (sagorummet med Nils Dardels kända John Blund-målning) i det nya huvudbiblioteket gav en efterlängtat möjlighet att göra sagostunderna regelbundet återkommande. 1929 hade man sagostunder tre eftermiddagar i veckan, på lördagarna en gång för de mindre barnen och en gång för de större. Sagostunderna blev

mycket populära bland stockholmsbarnen och under flera år medverkade även skådespelerskan Ester Sahlén som sagoberättare omväxlande med bibliotekarierna. Bortåt hundra barn kunde trängas i sagorummet, som från början var avsett för fyrtio barn.

Detta sagoberättande spreds till filialerna och utvecklades med dramatiseringar av sagor och böcker. Under elevtiden fick de blivande bibliotekarierna träna sig i att berätta sagor och arbetstid avsattes i möjligaste mån för inlärandet av sagorna. Separata kataloger över sagor upprättades också och filialen i Medborgarhuset fick ansvar för katalogiseringen. Denna katalog utgör grunden för Bibliotekstjänsts bibliografi *Human hittar sagor* (1963 -), som hela barnbibliotekssverige har haft och fortfarande har glädje av. Harriette Söderblom beskriver också hur dramatiseringarna, tablåerna, marionetteatern och charaderna av den påhittiga Elsa Olenius, barnbibliotekarie vid Hornsgatsfilialen, så småningom utvecklades till Vår teater. Sagoberättandet har, med vissa svackor, varit en profil för barnverksamheten i Stockholm och traditionen förs vidare på huvudbibliotekets barnavdelning, i Rum för barn i Kulturhuset och på flera filialer. Harriette Söderblom har själv varit en viktig traditionsbärare som sagoberättare, som föreläsare runt om i landet och som utgivare av bl.a. flera sagosamlingar anpassade till dagens biblioteksverksamhet (korta sagor för mindre barn) men detta tar hon inte upp i sin bok, vilket är synd.

Utbyggnaden av filialsystemet i alla de nya bostadsområdena skildras ingående och här finns självklart många paralleller med utvecklingen i Göteborg. Det skulle vara intressant att få en genomgång av likheter och skillnader, exempelvis som en magisteruppsats vid någon av bibliotekarieutbildningarna.

Socialt engagemang

Det sociala engagemanget var uttalat redan på Stockholms barn- och ungdomsbibliotek. Det skulle vara "en mötesplats för hela det unga Stockholm". Även denna ambition togs med till stadsbiblioteket. Uppnådde man då sitt syfte? Det finns inga riktigt tidiga besökarundersökningar som kan bekräfta detta men flera iakttagelser pekar i den riktningen, t.ex. det stora besökantalet, vilket som tidigare nämnts vida översteg utlåningen. I Stockholms innerstad fanns ända in på 60-talet massor av barn, många från trångbodda, fattiga och torftiga miljöer. Barnavdelningen blev en tillflykt och värme-stuga och disciplinproblemen var emellanåt besvärliga trots att sju personer var i tjänst på passet 17.30 – 20.30. Påfallande är också att sagostunderna besöktes inte bara som nu av småbarn utan även av skolbarn i alla åldrar och de fick delas in i olika grupper efter ålder. Bokbussarnas besök på skollovskolonierna och sjukhusverksamheten är andra exempel. Ett led i samma engagemang var den uppsökande verksamheten bland barn och ungdomar med handikapp som startades tidigt och alltid har legat Harriette Söderblom själv varmt om

hjärtat.

En översiktlig presentation som denna kan inte ta upp alla de aspekter som Harriette Söderblom belyser i sin bok. Bara några av de stora personligheter som företrädde barnverksamheten har här nämnts, inget om bokbussarna och badbussarna, inget om Barnboksakademin, inget om den aktiva verksamheten i Kulturhuset och på de nya filialerna på 60- och 70-talen, inget om alla de roliga frågor och kommentarer, som har hämtats ur de dagböcker som av och till har förts i informationsdiskarna. Om detta och mycket annat får ni själva läsa i boken, som tack vare det varierade källmaterialet är mycket intressant i sin breda belysning av verksamheten och ett utomordentligt viktigt bidrag till den forskning om barnbibliotekens historia som förhoppningsvis snart kan komma igång.

Det man kan beklaga är att bilderna är alltför små och jag saknar också en käll- och litteraturförteckning,

som hade kunnat underlätta för den kommande forskningen. Att Harriette Söderblom dessutom har tonat ner sin egen roll i historiken ligger kanske i sakens natur men är inte desto mindre beklagligt, eftersom hon har spelat en mycket viktig roll genom sina engagerade insatser på tjänster på olika nivåer inom Stockholms stadsbibliotek. Barnbibliotekens historia i Sverige återstår att skriva men Harriette Söderblom har gett oss den första riktiga historiken över ett folkbiblioteks barn- och ungdomsverksamhet, som dessutom var banbrytande på många sätt, och därmed ett ovärderligt jämförelsematerial som andra historiker kan utgå ifrån.

Harriette Söderblom kallar sin bok *Ska vi gå på bibblan?* Att frågan är aktuell även för dagens barn bekräftar Kerstin Rydsjös undersökning av barns tankar kring det nedbrunna biblioteket i Linköping, där ett barn skriver: "Jag saknar den här tanken att: ska vi gå till biblioteket ja, det gör vi." (*Röster : biblioteksbranden i Linköping*, Borås 2000) ★

Lena Lundgren

Barnbibliotekskonsulent vid Länsbiblioteket i Stockholms län

Belönad bissare I: Barbro Bolonassos

Folkets val: Barbro Bolonassos mycket aktiv på Fisksätra bibliotek och i Nacka kommun valdes i höst till Årets Nackabo i en omröstning i Nacka-Värmdöposten: "Den som någon gång besökt ett bibliotek i Nacka har knappast kunnat undgå att få hjälp av Barbro Bolonassos. Hon har arbetat på bibliotek i Orminge, Saltsjöbaden, Älta och Henriksdalsberget, men sedan sex år tillbaka finns hon i Fisksätra. Hon ser det som ett rent privilegium att varje dag få möta människor med upp till 70 olika nationaliteter. Nu har hon dessutom fått svart på vitt på att folk också gillar det hon gör..."

Belönad bissare II: Malin Ögland

"Malin Ögland var fram till i somras skolbibliotekarie i Gransäterskolan och den som byggde upp verksamheten som nu belönas. Enligt motiveringen från Den nationella skolbiblioteksgruppen, med representanter från bland annat Sveriges författarförbund, Statens kulturråd, Läraryrket och Skolverket, får biblioteket utmärkelsen för att det "utvecklats till ett pedagogiskt föredöme för andra, vilket manifesterats i ett stort antal studiebesök från när och fjärran". (SKTFtidningen.nu)

Simone de Beauvoir, Sartre och friheten

Kanske är Simone de Beauvoir förra seklets mest kända intellektuella kvinna? Litteraturen om henne verkar i varje fall bara växa och växa, en titt i Libris visar bara på de senaste åren nya monografier av Ursula Tidd, Alice Schwarzer, Toril Moi, Françoise Rétif, Barbara Klaw, Eleanore Holleck och Nancy Bauer. Till detta kan läggas nyöversättning till svenska av "Det andra könet" av Åsa Moberg och Adam Inczedy-Gombos som kom 2001 och Mobergs "Simone och jag" (1996).

En av Beauvoirs lärjungar i Frankrike är Claudine Monteil. Två böcker av henne finns nu också utgivna på svenska, "Söndagarna med Simone" och "De som älskade friheten".

I den senare boken presenteras översiktligt Beauvoirs och Jean-Paul Sartres liv tillsammans, inflikat med egna iakttagelser från Monteil. Hennes prosa är inte särskilt lättflytande, tvärtom ganska knagglig och trist, särskilt om man jämför med festföremålen. Jag vet inte hur mycket översättaren (Elisabeth Zila-Olin) bidrar till detta intryck. Några grava tryckfel förekommer också.

Frånsett detta är det dock en synnerligen spännande tid som boken tar upp. Sartres och Beauvoirs intellektuella liv tillsammans hör sannerligen till 1900-talets mest spännande och omvälvande!

Två borgerliga vänsterintellektuella

Både Sartre och Beauvoir kom från gediget borgerliga familjer. Sartres far var sjöofficer men dog bara 32 år gammal. Sartre kom att uppfostras av sin morfar Charles Schweitzer, bror till den kände läkaren Albert Schweitzer. Sartre var mycket förtjust i sin morfar, omskrivet i självbiografen "Les mots". Om dennes berömde bror, Nobelsfredspristagare 1952, skriver Sartre bara kort att denne valt att "vistas under Afrikas sol för att ta hand om sjuka infödingar". Konkurrenter avfärdade han, skriver Monteil, med ett pennrisp, "som av en rovdjursklo".

Beauvoir kom från en adlig familj i Paris. Fadern var advokat men hade ingen förmögenhet. Hans besvikelse över att bara få två döttrar var märkbar, efter en krigsskada 1916 ägnade han sig mest åt sitt stora intresse: teatern. Men både Sartre och Beauvoir fick växa upp i ovanligt stor "frihet" med franska mått mätt. Bägge skulle hamna i

Paris elitskola nummer ett, "École normale supérieure" med filosofi som huvudämne.

Sartre var nitton när han 1924 antogs som en av 52 lyckliga till skolan. Han var nu "fri" från beroendet av den hatade styvfadern, eftersom alla elever åtnjöt ett mindre ekonomiskt bidrag, tillräckligt för att betala mat och husrum. Frihetsbegreppet i hans existencialistiska filosofi, det som är grundläggande för hela hans författarskap, koncipierades nu.

Beauvoir kom in som en av få flickor på elitskolan i Paris, och snart börjar de träffas på caféerna på vänstra stranden, något som skulle fortsätta ända till deras död. Ett märkligt intellektuellt "samvetsäktenskap" uppstår nu, ett samliv utan yttre krav, som Sartre ville ha det. De träffades regelbundet några timmar varje dag, företog ofta resor ihop, men arbetade annars åtskilda. Detta gav Sartre möjlighet till andra kvinnliga erövringar, som blev många med åren, men också tillfälle för Beauvoir att odla

sin bisexualitet; med åren skulle hon alltid komma att omge sig med ett harem av beundrande kvinnliga elever.

De "tävlade" ständigt i vem som skrev bäst, vem som var den duktigaste filosofen och författaren, men stöttade också osjälviskt den andra. Beauvoir beundrade Sartre omätligt, trots att hon var minst lika framgångsrik förringar hon nästan alltid sig själv i "mästarens" sällskap.

Från början var bägge tämligen ointresserade av politik. Men de fascistiska och nazistiska orosmolnen på 1930-talet skulle ändra på detta. 1929 kallades Sartre in i militärtjänst, han skriver nu också sin första roman, "Äcklet" som bygger på hans barndom i La Rochelle vid Atlanten.

Beauvoir hade börjat undervisa i Rouen och träffat en ny kvinnlig bekantskap, Olga Kosakievicz. Hon är en av huvudpersonerna i Simones första roman "L'invitée", som utkom 1943, när andra världskriget redan var i full storm. Hennes "ménage à trois" med Olga och Sartre, och svartsjukan, en av frihetsbegreppets farligaste fiender, analyserar hon här i grunden.

Simone hade fått sin första novellsamling, "Primaute du spirituel", om kvinnors behov av drömmar, refuserad 1936. Sartre stöttade henne hela tiden aktivt och var hennes strängaste kritiker. Självt höll han på med det banbrytande filosofiska verket "Varat och intet".

Andra världskriget

Andra världskriget bröt ut och Sartre blev inkallad igen. Simone fick stanna i Paris och studera Hegel. Sartres vän Paul Nizan, kommunist och författare, dör vid fronten 1940. Under Vichy-regimen i Frankrike tar Sartre och Beauvoir kontakt med folkfronten, den underjordiska oppositionen. En viktig person i Simones liv är systemern Poupette, vars man är diplomat i Lissabonn. Nu dör hennes far, och hon får ensam ta hand om modern Françoise, som hon senare skulle ägna en av sina böcker.

Sartre hade bildat ett litet parti, "Socialism och frihet" där han försökte sammanfoga socialismen med sin existensalistiska filosofi. Redan från början misstänkliggjordes han av de franska stalinisterna. Simone hade fått lämna lärarkallet, det viskades om att hon hade förhållanden med sina kvinnliga elever, och efter kriget skulle hon liksom Sartre enbart ägna sig åt att skriva.

Sartre skrev nu några av sina mest berömda pjäser, med intryck från tiden vid fronten. "Flugorna", ett antikt drama om kung Agamemnons barn, och "Lyckta dörrar", där hans filosofi redovisas litterärt i förhållandet mellan tre döda människor, dömda till att för alltid plåga varandra i helvetet, en borgerlig salong i Paris. Den manliga huvudrollen, en desertör, spelades av pjäsens regissör, Albert Camus. Camus och Sartre skulle fortsätta samarbeta litterärt, liksom i den underjordiska tidningen "Combat".

1944, efter landstigningen i Normandie, bjöds Sartre till USA, utsänd av både Figaro och Combat. Simone blev som kvinna inte inbjuden. I USA skulle Sartre träffa två nya personer som skulle upptas i deras krets,

Dolores, som Sartre blev djupt förälskad i, och den amerikanske författaren Nelson Algren, som blev Simones älskare under ett antal år. Simone skrev nu en ny roman "Andras blod", där den judiska kvinnliga huvudpersonen, som själv undsluppit gaskamrarna på grund av sina pengar, engagerar sig politiskt med orden: "Jag målade naglarna medan judarna lastades in i boskapsvagnar!".

Sartre gjorde flera återbesök till New York. Simone tröstade sig med stora kvantiteter whisky. Han skriver sin romantrilogi "Frihetens vägar", som bygger på andra världskrigets erfarenheter. När Sartre publicerar sitt litterära manifest i första numret av "Les temps modernes", som han och Simone gav ut tillsammans, håller hon på att svimma, då han tillägnat det Dolores och inte henne, en förödmjukande och okänslig kränkning. Monteil menar att det är nu Beauvoir på allvar börjar sitt

feministiska författarskap. Samtidigt, 1945, får de franska kvinnorna rösträtt.

Kommunisterna fick efter krigsslutet 26 procent av rösterna i valet. Simone beskrev sin barndom i den berömda självbiografin "En familjeflickas memoarer". Den betydande tidskriften "Les temps modernes" upptog mycket av deras tid. Förhållandet till USA och Sovjetunionen var klivet. Det var i Amerika den intellektuella friheten fanns som bägge ästundade, men Sartre kände en solidaritet med socialismen i öst, och besökte flera gånger Sovjetunionen som politisk "ambasadör".

I deras gemensamma frihetsprojekt ingick tvånget att försaka, och Simone fick finna sig i att ha rivaler om Sartres gunst hela sitt liv. Monteil beskriver bra Beauvoirs ängest inför att ständigt riskera att förlora Sartre till andra kvinnor, och det förskräckliga i att aldrig få visa sin svartsjuka.

1949 utkommer första delen av "Det andra könet". Här skrev Simone de Beauvoir inte längre om filosofi eller personliga relationer utan om organiserat könsförtryck. Reaktionen i Frankrike blev fruktansvärd, den katolska kyrkan och den marxistiska vänstern förenade sig i ett frontalangrepp. Sartre hade också ådragit sig kommunisternas ilska med pjäsen "De smutsiga händerna", som skildrar en stalinistisk enpartistat. "Det andra könet" blev en stor framgång, den översattes till fyrtio språk, och delar publicerades i "Les temps modernes". Däremot skadades Simones förhållande till Nelson Algren, som tyckte att hon lämnade ut deras samliv i sina böcker, t.ex. i romanen "Mandarinerna". Sartre slöt dock troget upp bakom sin livsledsagarinna.

Politiska ställningstaganden

1950 reste Sartre och Beauvoir för första gången till franska Nordafrika. Samtidigt upptrappades kriget i Indokina. 1953 dog Stalin, året efter den av Simone beundrade författarinnan Colette. Det första stora politiska engagemanget för paret kom i Algerietkriget, 1953-62. 1957 gavs ett specialnummer ut av "Les temps modernes", redigerat av ungerska exilförfattare. Två av bundsförvanterna var skådespelarparet Yves Montand och Simone Signoret. De fyra besökte Kuba tillsammans. Det var när Sartre arresterats under en demonstration som De Gaulle, när han beordrade polisen släppa filosofen, lär ha yttrat: "Man arresterar inte Voltaire".

Simones största besvikelse kom när Sartre lät adoptera sin unga älskarinna Arlette, och även lät henne ta hand om sin litterära kvarlåtenskap. Då var det enligt Monteil mycket nära att Simone sagt upp bekantskapen. Det var under studentupplöppen 1968 Simone på nytt började samla unga beundrarinnor omkring sig för att diskutera feministiska frågor. Claudine Monteil tillhörde kretsen. Andra i kretsen var Anne Zelensky, Gisèle Halimi, Delphine Seyrig och Claire Etcherelli. Här diskuterades tabubelagda ämnen som abort och kvinnomisshandel. Man engagerade sig upprepade gånger politiskt och juridiskt, och lyckades tillslut få en lagändring i abortfrågan till stånd.

1968 var också sista gången de demonstrerade tillsammans. Bägge började nu lida av ålderskrämpor, och kände sig också detroniserade av yngre förmågor som Roland Barthes, Michel Foucault och Jacques Lacan. Monteils skildringar från Paris 1968 tillhör det bästa i boken, här märks att hon själv varit med på gatorna. Det var nu Sartre övertog redaktionen för kommunisternas tidning "La cause du Peuple", sedan de unga redaktörerna arresterats. Sartre vågade man inte röra. Tidningen kom ut. Han var också en av inspiratörerna till tidningen Libérations grundande.

Sartre avled 1980, Simone sex år senare Sartres begravning blev en jättelik manifestation. Kyparna från La Coupole, Les Deux Magots och La Rotonde stod uppställda utanför caféerna med servetterna över armen, den enorma folkmassan och värmen gjorde att Simone svimmade. Nelson Algren avled kort därefter, aldrig försonad med Simone. Ett år senare gav hon ut en bok som länge debatterades bland de intellektuella i Paris: "Avsked – farväl till Sartre".

Samvetsäktenskapet Sartre-de Beauvoir är exceptionellt på många sätt. Och trots Sartres många personliga, ofta omedvetna men okänsliga svek så stod han alltid intellektuellt och politiskt bakom Simones roll som filosof, författare, och feminist. De läste ständigt varandras manus. Utan Sartres stöd hade Simone knappast fått det genomslag som hon fick. Men också Sartre hade säkert varit en helt annan författare utan vänskapen med Simone de Beauvoir. Detta märkliga förhållande ges inte riktig rättvisa i Monteils bitvis ganska ytliga bok. Men som introduktion till ett av 1900-talets mest fascinerande par duger den gott.

I en intressant artikel om det svenska paret Gunnar och Alva Myrdal, i *Dagens Forskning*, nr 15 2002, skriver Yvonne Hirdman att "Gunnar ägde den frihet Alva sökte". Det är en intressant parallell, de bägge paren levde ungefär under samma tid. För bägge var *friheten* central, men på kanske lite olika sätt. ★

Mats Myrstener

Rösternas torg

Ingrid Atlestam

Artikeln ingår i en antologi om e-voting, som är under utgivning på förlaget West Studio AB. Den innehåller artiklar av alla medlemmar i den grupp inom Justitiedepartementet för IT och demokrati som presenterades i bis nr 2, 2002. Samtliga texter finns på departementets webbplats. Gruppens nästa tema är ”de digitala klyftorna” mer om detta i nästa bisnummer.

Att ropa i öknen

Världen är full av röster, alltför tar sig ton. Internet har gett yttrandefriheten en ny innebörd. Men alltför många upplever sig ropa i öknen, antingen det nu sker digitalt eller analogt. Vem hör, vem bryr sig, varför ska just jag använda min röst. Av yttrandefriheten följer inte att någon har skyldighet att lyssna, utom när det gäller demokratiska val, då måste min röst räknas. Valet av politiker till de representativa församlingarna vart fjärde år är det val som avgör vilka val som ges i framtiden. Ska jag ha möjlighet att välja elbolag och sophämtare eller valuta och ekonomiskt system. Alla politiska val måste föregås av en demokratisk process där fakta och argument nagelfars i debatter och samtal. För detta finns olika mer eller mindre offentliga rum, såsom partier, föreningar och media. Gemensamma arenor där alla kan söka torgföra sina åsikter och fakta för att skapa opinioner är Internet och bibliotek.

Demokratins globala nätverk

Internet liknas ibland vid ett stort folkbibliotek. Det delvis missledande i denna metafor påtalas i inledningen till rapporten ”Digital jury – the final verdict”. Bibliotek är lokala, fysiska rum präglade av den miljö de verkar i medan nätet är globalt och dominerat av en kultursfär, den västerländska för att inte säga nordamerikanska. Bibliotek sköts av bibliotekariéer som väljer, arkiverar, katalogiserar och systematiserar för att göra bibliotekets innehåll så lättillgänglig som möjligt. Nätet präglas av kaos och anarki, alla ambitiösa sökmaskiner och länksamlingar till trots. Det som ingår i bibliotekets samlingar har genomgått en urvalsprocess först för att bli publicerat och sedan vid inköpsbeslutet enligt överenskomna kriterier för exempelvis kvalitet, relevans och svårighetsgrad. På nätet kan vem som helst lägga ut vad som helst i vilket som helst syfte. Resultatet blir mest porr och kommers, likt en kloak enligt en del kritiker.

När dessa två världsomspännande rösternas torg möts uppstår såväl en befruktande utveckling som konflikter. Bibliotekariéer är den yrkesgrupp som i sitt arbete är de främsta generalisterna när det gäller informationssökning.

Bibliotekens webbplatser är genom sina urval av sökmaskiner och länkar oftast de lämpligaste ingångarna till nätets seriösa information. Bibliotekariéer har blivit en eftertraktad yrkesgrupp för IT-företagen. Snabbt blir fler och fler av världens biblioteksresurser sökbara via nätet, mer och mer i fulltext och inte bara som katalogposter eller referenser. Biblioteken har alltid arbetat i nätverk och under mottot ”information wants to be free” även om formuleringen är från internetvärlden.

IT för alla

Tillgången till datorer i folkbiblioteken ger alla en möjlighet att använda IT och för den som är ovan ger biblioteken en första introduktion i informationsökning. Syfte med att tillhandahålla internetuppkopplingar är att komplettera det lokala bibliotekets samlingar och ge studerande och andra kunskaps sökare tillgång till all den seriösa information som kan nås via nätet. Alltmer avgiftsbeläggs och vad biblioteket tillhandahåller av detta förutsätter ett urvalsförfarande liknande det vid bokinköp.

Biblioteksbesökarnas användning av Internet, som snabbt blivit en självklar och mycket efterfrågad del av folkbibliotekens utbud, är till stor del att leta jobb och bostad, e-posta, sköta bankaffärer och chatta. Att de kommunalt finansierade bibliotekens resurser på detta sätt ersätter nedlagda bank och postkontor i förort och glesbygd är ett fullbordat faktum som biblioteken ställts inför och vars konsekvenser borde diskuteras. Konflikt kan även uppstå då bibliotekets datorer används för att hämta hem eller publicera sådant material som i allmänhet inte anses höra hemma i ett folkbibliotek t ex pornografi och rasistiskt material.

De flitigaste internetanvändarna i biblioteken är ofta de med rötter i andra länder än Sverige är, eftersom det ger dem helt nya möjligheter att hålla kontakt med sitt ursprungliga land, dess kultur och politik samt med släkt och vänner skingrade över stora delar av världen. Undersökningar vid danska bibliotek visar att 86% av invandrarungdomarna besöker biblioteket minst två gånger i veckan, hela nitton

procent kommer varje dag, motsvarande siffror för danska ungdomar är 32 och 6 %. Liknande undersökningsresultat finns från svenska bibliotek.

Rösta på biblioteket

Folkbibliotek är en mycket högt uppskattad samhällsinstitution, även bland den minoritet som inte nyttjar dess tjänster och bland brukarna är det den offentliga service man är mest nöjd med. Vad detta öppna fria torg för alla röster från när och fjärran i såväl tid som rum betyder för att bevara och vidareutveckla ett demokratiskt samhälle kan det skrivas hyllmeter om. Det är ingen tillfällighet att nya demokratier som Sydafrika satsar på folkbibliotek. Sammalunda gör Storbritannien och Nederländerna som insett folkbibliotekens betydelse för integration och medborgarbildning i ett samhälle där klyftor och utanförskap blivit till hot mot demokratin. Förhoppningsvis innebär den länge aviserade nya bibliotekslagen att denna insikt även nått Sverige och att man efter brittiskt mönster fastställer normer för bibliotekens standard. Idag är kommunernas satsningar på folkbibliotek alltför dåliga och högst varierande.

Det sjunkande valdeltagande är ett allvarligt tecken på demokratins problem, alltför ser ingen anledning att använda sig av sin medborgerliga rättighet. Orsakerna är många, främst ökande känsla av maktlöshet och utanförskap men även osäkerhet inför ritualerna kring själva röstandet, bristande kunskap om valets betydelse och en förändrad tidsanda där röstandet inte längre ses som en medborgerlig dygd och norm.

Något av dessa hinder skulle säkerligen undanröjas och avhjälpas om röstandet skedde i en miljö som av de flesta upplevs som vardaglig men ändå har en offentlig och officiell prägel och uppfattas som neutral och objektiv, en institution man litar på. Folkbiblioteken är en sådan plats, som dessutom har en personal som är van att under sekretess hantera och registrera uppgifter som har med personlig integritet att göra. Såsom man nu hjälper folk med allehanda mycket personliga frågor vad gäller tex juridik och medicin kan man givetvis handha röstning via internet eller på mer traditionellt sätt.

Idag består bibliotekens valdeltagande oftast i att man hjälper till att ta fram material om de olika partierna och ibland utställningar där partierna får presentera sig själva. Att detta avslutas med att man även kan avlägga sin röst i biblioteket förefaller konsekvent, speciellt nu när det blir alltmer tunnslätt med postkontor. För de flesta känns det nog korrektare att lämna sin röst i biblioteket än i den mataffär eller bensinmack som råkat få ta över postservicen. Dessutom uppfyller biblioteken kraven på rent fysisk tillgänglighet vilket de andra aktuella lokalerna och dagens vallokaler inte alltid gör.

Därtill finns ju alla bokbussar som skulle kunna inlemmas i ett system som ersätter eller existerar parallellt med

poströstandet.

Trots att många ser röstning via nätet som ett tänkbart alternativ, lär detta inte vara nära förestående då säkerhetsproblemen tycks svårlösta enligt exempelvis Anders Olssons lägesbeskrivning från 2001. Den dag de är avklarade finns biblioteksnätverket där berett att hantera röstandet även med den nya tekniken.

När och om röstandet, rent tekniskt och säkerhetsmässigt, kan ske från vilken internetansluten dator som helst eller via mobiltelefon, finns det en risk, att vikten av och allvaret i att delta i den demokratiska processen och dess valprocedurer urholkas och förfuskas. Det kan uppfattas som ett av alla de mer eller mindre menigslösa och spektakulära röstningsjippona man kan ägna sig åt på Internet. Om Internet någon gång i framtiden kommer att ses som en tillräckligt seriös och trygg "plats" eller utvecklas åt rakt motsatt håll är svårt att sia om.

Rösträtten är något av ett demokratins sakrament vilket kräver ett visst mått av eftertanke och högtidlighet. Att så många nu förlorat tron och inte längre deltar i ritualen beror till stor del på att makten förefaller finnas någon annanstans än hos de valda politikerna. När det gäller att öka tilltron till det politiska systemet finns ingen digital genväg. Men ingen kan, med det informationsflöde tekniken ger möjlighet till, vara okunnig om att folk i andra delar av världen offerar sitt liv i kampen för demokrati och rösträtt. ✪

Källor och bakgrundsmaterial:

- Axelsson**, Finn, Mattsson, Per, Internetanvändning på folkbibliotek. En studie av loggarna från den publika Internetanvändningen på Malmö stadsbibliotek. Magisteruppsats. BIVILs skriftserie 2002:3. Lunds universitet. Biblioteks- och informationsvetenskap, 2002. <http://www.kult.lu.se/bivil/publikationer/fulltext02/2002-3.pdf> 020805
- Bibliotek** – en mötesplats i tid och rum. En bok om demokrati. Bibliotekstjänst. Lund 2000.
- Coleman**, S, Griffith, B, Simmons, E, Digital jury – the final verdict. Broadcasting standard commission. Hansard Society. London 2002, <http://www.hansard-society.org.uk/DigitalJry.pdf> 020805
- Ericson**, Anders, "–videst mulig informasjon–" ei debattbok om folkebiblioteka og samfunnsinformasjonen I et e-Norge. Biblioteksentralen. Oslo 2001.
- Forsberg**, Eva, Peltonen, Kirsi, Internetetik på bibliotek. Magisteruppsats vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap i Borås, 2002:8 <http://www.hb.se/bhs/slutversioner/2002/02-08.pdf> 020805
- Frimur** til Integration: en Undersøgelse af de Etniske Minoriteters Biblioteksanvendelse. Århus kommunbibliotek, 2001, tillgänglig på www.aakb.dk/frimur 020805
- IT** och kommunerna. En översikt. Åström, Joachim m fl. Svenska kommunförbundet Stockholm 1998. <http://www.svekom.se/skorg/fou/astrom.pdf> 020805

IT och äldre. IT-kommissionens rapport 2/2002. www.itkommissionen.se/

Jochumsen, Henrik, Gör biblioteket en forskel? Danmarks Biblioteksforening. Köpenhamn 2000.

Jonsson, Christer, Allt färre röstar i framtida val? 90-talets samhällsutveckling och förändrade mönster i valdeltagandet i Göteborg. Valanalys III från Demokrati-projektet i Göteborg. Göteborgs Stad Frölunda 2001.

Nordenson, Magdalena, Självförsvar i valbåset. Artikelserie i DN Invandraval 20020805.

Olsson, Anders R, E-röstning. En lägesbeskrivning. IT-kommissionen. Rapport 35/2001. Stockholm 2001. www.itkommissionen.se

Privatpersoners användning av datorer och internet 2001. Statistiska centralbyrån. <http://www.scb.se/publkat/transporter/it/dator.asp> 020805

Rösträtten 80 år. Forskarantologi. Justitiedepartementet. Stockholm 2001. <http://www.demokratitorget.gov.se/rostratten/antologin.asp>

Land du välsignade? : SOM-undersökningen 2000 / Sören Holmberg och Lennart Weibull (red.) Göteborg : Statsvetenskapliga institutionen, Univ., 2001

Stenquist, Bjarne, Biblioteken i kunskaps-samhället. Föredrag Malmö 2002-01-22, "stolpar": www.biblioteksforeningen.org/intro/kalender/konf/PDF/bjarne.pdf_020805

**Sverker Jonsson
Bland gnetar och rödhättor :
den socialistiska vänsterns
press 1965-2000
(Göteborg : Nordicom, 2002,
253 s.)**

Gamla vänsteraktivister gissar nog vad som döljer sig bakom rubriken? Ja, naturligtvis – Ordfronts första tidskrift *Gneten*, som 1987 uppgick i OM (Ordfront magasin), och "Teoretisk tidskrift för marxistisk kvinnodebatt utgiven av Arbetets kvinnor m.fl.", *Rödhättan*. Dessa, och många fler av samma kaliber, beskrivs i docenten Sverker Jonssons presshistoriska bok med ovannämnda titel. Den har nr 10 i serien "Den svenska pressens historia", även kallad "Sylwan", efter upphovsmannen Otto Sylwan, utgiven av Nordiskt informationscentrum för medie- och kommunikationsforskning vid Göteborgs universitet (Nordicom).

Bland ursprunget nämner Jonsson t.ex legendariska *New Left Review* i England, startad 1959, norska Socialistisk Folkepartis tidskrift

Orientering, samt den lundsiska *Zenit*, grundad 1957, från början syndikalistisk och med skribenter som Göran Therborn, Jan Myrdal och Göran Palm. Tidskriftsföreningens första ordförande var Göte Bernhardsson, senare chef för AMS och landshövding. Tidningens redaktion framgent är en ståtlig parnass av kända skribenter och vänsterjournalister, varav många idag står för helt andra politiska åsikter än då det begav sig.

1966 utkom *För Vietnam* första gången, 1968 *Kommentar* av föreningen Unga filosofer vid Stockholms universitet, som även utgav *Häftan för kritiska studier*. När unga medlemmar av SSU och SKP som Bo Hammar och CH Hermansson tillsammans utgav *Tidsignal*, blev det konflikt med de gamla flaggskeppen *Ny Dag* och *Norrskensflamman*, främst en kamp

om tidskriftstödet från SKP. Norrskensflamman var nedläggningshotad, nya vindar blåste i SKP sedan Hermansson blivit ordförande 1964. Man började nu aktivt försöka locka till sig "vänstern" inom SAP.

Det hela gick dock om intet när maoisterna i KFML bröt sig ur 1967. Sedan följde fraktionerna slag i slag, och med dom en lång rad nya tidskrifter och tidningar. Varje ny grupp med självaktning skulle hålla sig med *tre* blad, ett för teoretisk debatt, ett för medlemsinformation, och ett lite mer populärt, som var ansikte utåt. En av de mest framgångsrika blev *Vietnambulletinen*, som 1972 nådde hela 60.000 ex i upplaga. Den lades ner 1979, då hade många av vänsterbladen rönt samma öde.

I en bilaga förtecknar Sverker Jonsson hela 220 vänstertidskrifter, från kvinnotidskriften *A för amazon* (1976) till

Örebroclartéisten (1974). Mellan dessa vänstertidskrifternas Alfa och Omega ryms klassiker som *Albanien och vi*, de anarkistiska *April*, *Basta* och *Brand*, syndikalistiska postanställdas tidskrift *Brevbomben*, den antimilitaristiska tidningen *Fotfolket*, KFML(r):s *Göteborgarn*; *Kontrast*, *Miljöbulletinen*, trotskistiska *Mullvaden*, Eslövstidningen *Pang på rödbettan*, SKU:s *Rabalder*, Förbundet kommunistiska *Rösnack*, och många fler.

Här finns också uppgifter om periodicitet, upplagor och politisk hemvist. I allt ett litet uppslagsverk för en vad gäller periodica synnerligen livaktig epok. Tyvärr hittar jag inte vårt eget blad, kanske ansågs det inte tillräckligt "allmänpolitiskt". Men man kan ju inte få allt, tyvärr.

Mats Myrstener

4 frågor till Christer Hermansson, bibliotekarie och författare

Mats Myrstener frågar

Christer Hermansson är bibliotekarie och författare, senast uppmärksammad för den underfundiga boken med den uppmanande titeln "Ich bin ein Bibliothekar! : en bibliotekaries berättelse" (2001). Det är den femte boken av författaren, utgiven på det lilla förlaget Pequod Press (Pequod var det berömda valfångarfartyget i "Moby Dick"). Christer Hermansson har arbetat som bibliotekarie i Södertälje, och jobbar numera på Lärarhögskolans bibliotek i Stockholm. bis ställde fyra frågor till honom.

Hur tycker du att det fungerar att kombinera författandet med arbetet som bibliotekarie?

"Jag har provat olika varianter; varit tjänstledig en dag i veckan under en period, det fungerade inte alls. Det blev mest hand-ling och städning den tid jag hade tänkt ägna åt skrivande. Jag har varit tjänstledig ett par månader helt och hållet och det var bättre. Men en förutsättning för mig är att jag har förberedelserna klara. Att jag har läst in mig, har utkast och idéer. Och att jag vet ungefär vad jag vill. Just nu är jag tjänstledig två dagar i veckan fram till december 2003. Det fungerar ännu så länge utmärkt. Något problem med att få ledigt har jag aldrig haft."

Tycker du att arbetet som bibliotekarie påverkat ditt skrivande?

"Självklart har arbetet som bibliotekarie betydelse för mitt skrivande. Inte minst för att jag kommit i kontakt med litterära valfrändskaper till synes slumpartat ute i bokhyllorna. Det hade jag nog inte gjort om jag arbetade som gynekolog."

Hur har reaktionerna på "Ich bin ein Bibliothekar" varit?

"Många kollegor har hört av sig med uppskattande kommentarer. De känner igen de stiliserade karaktärerna i boken och undrar vad som är dikt och vad som är verklighet. Men det är en fiktiv skildring. "Ich bin ein Bibliothekar!" har fått väldigt bra kritik med något undantag och sålde snabbt slut. Jag har sjungit titelsången på flera ställen i landet, bland annat i Uppsala för Greta Renborg. Det var verkligen stort. Nästan lika mäktigt som när Göran Persson sa "Hej!" till mig i somras när jag stod bakom informationsdisken på Södertälje stadsbibliotek.

Den recension jag gladdde mig mest över publicerades i danska Bibliotekspressen 2002:6: "Hvis man skulle gå med tanker om at lave en studiekreds, hvor tanker om fagets image og bibliotekets status skal diskuteres, kan den lille bog varmt anbefales. Den er humoristisk, den rejser alle spørgsmålene, og så er den ulige nemmere at læse en alle de fede management- og planlægningsværker, vi normalt tyr till", skrev Børge Sørensen.

Blir det en fortsättning på "Ich bin ein Bibliothekar"?

"Nej, det blir ingen fortsättning. Nu skriver jag på något helt annat. Däremot ska jag medverka regelbundet med krönikor i Biblioteksbladet ett tag framöver."

LPYL - vårt sydafrikanska skolbiblioteksprojekt har nu utvärderats av Birgitta Alm. Hela rapporten finns på den nya projektsida som Maud Hell arbetat fram som en del av BiS nya hemsida. Direktadress: www.foreningenbis.org/lpyl

BIBLIOTEK SOM MÄRKES- VARA

Siv Wold-Karlsen

När jag går genom gamla tidningar, hittar jag (i *Hufvudstadsbladet*, 28/8 2002) ett inlägg om och för en **Gemensam symbol för folkbiblioteken:**

En gemensam logotyp för Europas folkbibliotek kan bli ett effektivt sätt att visa bibliotekens existens och stora betydelse – skriver Maija Berndtson, biblioteksdirektör i Helsingfors, och Mats Öström, kulturchef i Gävle.

"No logo" bör inte gälla i alla lägen, och: Att avstå från ett gemensamt varumärke för biblioteken inom EU-Europa är både kortsynt och defensivt.

Biblioteken måste bli mer synliga, och Berndtson-Öström är övertygade om att:

Enbart ett beslut om och införande av en gemensam symbol för Europas folkbibliotek skulle göra dessa dramatiskt mer synliga. Jämför till exempel med turismens internationella I-symbol eller med det nya tecknet som lanseras för Europas nya valuta, euron. I framtiden bör också biblioteksbesökaren kunna möta samma logotyp och skyltar från Malaga i söder till Kiruna i norr, från Galaway i väst till Joensuu i öst. En gemensam symbol, ett varumärke, för folkbiblioteken inom Europeiska Unionen skulle genom sin massiva exponering vara till stor nytta i marknadsföringen.

Berndtson och Öström jämför inte bara med turism och euro; de drar också paralleller mellan bibliotek och stjärnmärkta hotell:

För att erhålla rätten att använda folkbibliotekssymbolen skall vissa kriterier uppfyllas. Dessa kan vara graderade enligt modell typ internationell hotellstandardisering. Vi kan i framtiden alltså besöka folkbibliotek inom Europeiska Unionen med en respektive flera "stjärnor" beroende på servicenivå: kvalificerad arbetskraft, öppenhållande, mediebestånd, tillgång till Internet och annat.

Precis hemkommen från ett möte med den tyska staden Dortmund och dess bibliotek, får jag en känsla av fullständig surrealism och absolut marknadslogik när jag läser om hur bibliotekslogotypen kan kompletteras med ett kvalitetsarbete, med en europeisk auktorisation.

Tillbaka till betalbiblioteket

Staden Dortmund fick sitt offentliga bibliotek 1907, och det var ett modernt bibliotek, ett enhetsbibliotek som skulle förena folk- och forskningsbibliotek. Biblioteket fick sitt nya hus på Markt-Hansa-platsen, men lyckades aldrig riktigt leva upp till idén om ett enhetsbiblioteket.

1945 låg biblioteksbyggnaden i ruiner, och 2/3 av bokbeståndet var också förstört. 1958 fick staden ett nytt bibliotek, med samma adress, och med plats för olika bibliotek samt ett tidningsinstitut. Haus der Bibliotheken, Bibliotekens Hus, fick det heta, och det handlade fortfarande mer om olika bibliotek under samma tak, än om ett verkligt enhetsbibliotek.

1982 började biblioteken integreras, men det var utifrån krav om rationaliseringar och besparingar, och ungefär

samtidigt, 1983, beslöt politikerna att det skulle kosta pengar att använda biblioteket. Då, i början av 1980-talet, var det vanligt, också i (Väst)Tyskland, att biblioteken var gratis och skattefinansierade. Idag är det inte ovanligt att man måste betala en årsavgift för att få ett bibliotekskort som ger rätt att använda biblioteken.

I Dortmund är årsavgiften 15 euro, och dessutom måste man betala extra för en rad bibliotekstjänster. Man betalar extra för att använda Internet, för att låna audiovisuella medier, för att låna konstverk, för fjärrlån, och för vad man på folkbiblioteket i Dortmund kallar Rechercheservice och förtydligar med: Ni frågar – vi svarar. Det verkar handla om vanligt referens- och informationsarbete, fast det utförs av specialister, eftersom det inte längre finns några bibliotekarier (eller bibliotekarbetare). Bibliotekarierna/bibliotekarbetarna har ersatts av specialister, som kostar extra, och av samtalspartners (Ansprechpartner) som ingår i priset för bibliotekskortet, och som hjälper till med att hitta rätt i bibliotekserbjudandet.

Bortsprängda men stjämbeströdda bibliotek

1995 tog politikerna i Dortmund ett radikalt beslut: Biblioteket skulle rivras, tomten säljas och ett nytt bibliotek byggas inom 1000 dagar.

Det hjälpte inte att biblioteksbyggnaden var kulturminnesmärkt. 1996 sprängdes biblioteket i luften, och några år senare hade staden byggt sig ett nytt bibliotek.

Det nya biblioteket ligger helt nära järnvägsstationen, en klassisk hotellplats, och stadens styrelse anser definitivt att det är minst 5-stjärnigt.

Det är ett av de mest moderna och vackraste biblioteken i hela landet – står det i en stadsbroschyr, som också berättar att på biblioteket kan man välja mellan 800.000 medier. Mot betalning, borde det kanske också stått, men att biblioteket inte är gratis, är tydligen så självklart att man inte ens nämner det.

Också bibliotekets egen broschyr – Centralbiblioteket från A till Z – är diskret vad gäller pengar och betalning. Ingenstans står det hur mycket det kostar, men här och där hittar vi formuleringar som vuxna betalar en avgift (bibliotekskortet är gratis för barn/ungdom under 18 år) och för denna service krävs det betalning (fjärrlån, referensfrågor ...)

Att biblioteket inte är gratis, och därmed heller inte tillgängligt för alla, är det något som borde påverka det EU-europeiska stjärnsättandet? Och kan ett betalbibliotek vara ett folkbibliotek?

Berndtson och Öström tar inte upp frågan om betalbibliotek. Kanske tror de gratisprincipen är stark och orubbad i hela EU-området; kanske tycker de frågan är ointressant, eftersom de själva (och folk de talar om/för) har råd att betala för såväl flerstjärniga bibliotek som flerstjärniga hotell.

I Berndtson och Öströms artikel är folk i hög grad repre-

senterade av den resande europén:

Morgondagens bibliotek skall ha en självklar roll även för den resande europén. Folkbibliotekets skylt utgör en välkomnande hälsning för Århusbon i Barcelona eller Turinbon i Bremen: Här kan du lära känna din nya vistelseort, kommunicera med din hemstad eller omvärlden i övrigt. Hela det lokala folkbiblioteket står till ditt förfogande.

Det handlar om europeer på semester- och tjänsteresor, och om deras behov av EU-sanktionerade bibliotek och bibliotekslogotyper som berättar vilken servicenivå de kan förvänta sig.

Andra resande, som befinner sig i Europa utan att vara varken på semester eller i tjänsten, som inte är EU-medlemmar eller ens europeer, lyser med sin frånvaro i

marknadsföringen av det EU-märkta biblioteket.

Det kan vara smart att knyta ihop bibliotek och bibliotekslogotyper med EU och EU-symbol som euron, men det är en smartness som har ett högt pris: Det reducerar frågan om offentliga bibliotek, som är en internationell fråga, till en intern EU-fråga, och det läser fast viktiga biblioteksdiskussioner i en västerländsk-imperialistisk diskurs. När Berndtson-Öström lämnar EU-området hamnar de, föga förvånande, i USA där ALA (American Library Association) bedriver en nationell marknadsföringskampanj för bibliotek med gemensam slogan och logotyp.

Europa har reducerats till EU, Amerika till USA och världen till ett EU-USA som, utan att samtala med resten av världen,

tar sig rätten att sätta en (bibliotek)standard.

Internationella (bibliotek)organisationer behandlas som råvaruproducenter, och IFLAs och UNESCOs riktlinjer för offentliga bibliotek skall anpassas, auktoriseras och marknadsföras av EU.

Berndtson och Öström hoppas att den (EU)europeiska biblioteksorganisationen EBLIDA vill engagera sig i logotypfrågan, eftersom Europas alla folkbiblioteksenheter förtjänar en gemensam symbol, en logotyp och En gemensam symbol, ett varumärke, för folkbiblioteken inom

Europeiska Unionen skulle genom sin massiva exponering vara till stor nytta i marknadsföringen.

Artikeln har genomgående ett språk som placerar den mitt i en marknadsliberal diskurs, där logotyper och varumärken framstår som själva motorn i (bibliotek)utvecklingen. Jag har problem med begreppet varumärke, eftersom ett varumärke förutsätter en vara, och en vara är något som produceras för att säljas på en marknad.

Jag tror därför inte på logons makt när det gäller att bygga upp bra bibliotek och väl fungerande biblioteknätverk.

Att avstå från ett gemensamt varumärke för biblioteken inom EU-Europa är både kortsynt och defensivt. Vi har allt att vinna på att hålla ihop och visa att vi verkligen samarbetar och utgör ett väl fungerande nätverk. Skriver Berndtson och Öström. Som om ett väl fungerande biblioteknätverk vore en fråga om ett väl designat varumärke.

Jag tror EU-Europa, och resten av världen, har en bra bit kvar till ett väl fungerande biblioteknätverk, och jag tror vägen dit kräver mycket bibliotek(politiskt)arbete, men det kräver no logo. 🚫

Begränsad
eftersändning

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med nya adressen på baksidan (ej adressidan).

Avsändare:
Karin Fagerberg
Lyckebyvägen 24
121 52 Johanneshov

